

Ср. XII. С. 4
~~117297~~
4.

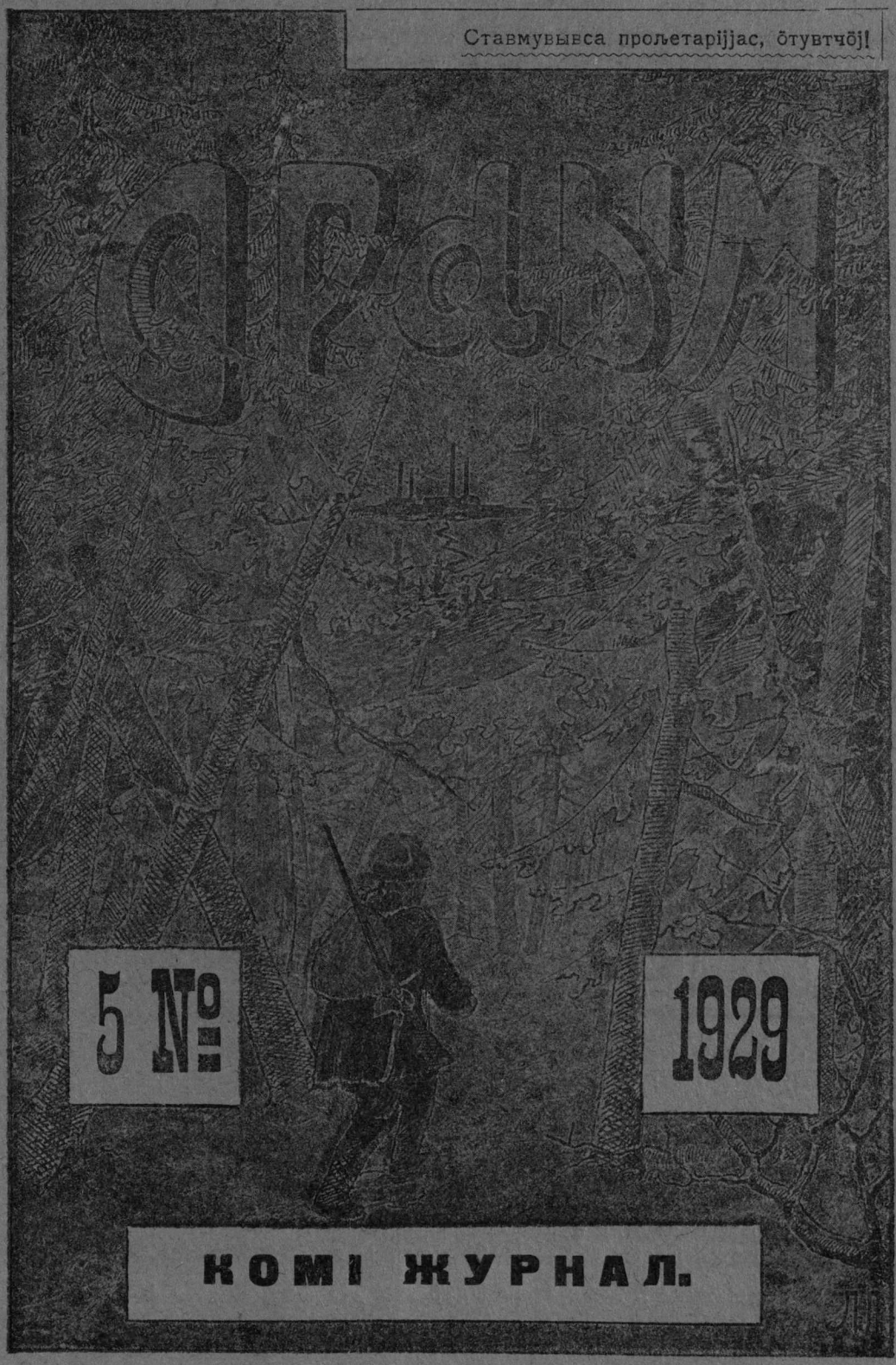
Ставмувыса пролетарііяс, 6тутч6і!

Ардым

5 №

1929

КОМІ ЖУРНАЛ.

Сузөдөј, лыддөј

быд төлысын петан комі художествоа література

— **ЖУРНАЛ** —

„ОРДЫМ“.

Леэдчы ВКП (б) Обкомлөн Агітпроп да КАПП.

„ОРДЫМ“-ЫН гижоны комі художествоа література быд комі гижылые (щощ комі-пермјакјаслые). Гижө критика комі художествоа гижөдјас-вылө, щощ төдмөдө пролетариат-нога роч літературадн.

„ОРДЫМ“ сетө чельдлы література.

„ОРДЫМ“ отсалө гижны бостыејаслы бурмөдны ассыныс гижангамнысө.

„ОРДЫМ“ сетө бур отсөг лыддысан керкајаслы, клубјаслы нүөдны југдөдчан уж, школајаслы, чельдлы література, быд **УЖАЛЫГ** мортлы кокнө мича лыддантор.

Гижан доные

	Төлыг-кежлө.	6 төлыг-кежлө.	Во-кежлө.
Учреждөңнејаслы да организатсіјајаслы . . .	— 60 ур.	3 ш. да 60 ур.	7 ш. да 20 ур.
Гражданады	— 30 ур.	1 „ „ 80 „	3 „ „ 60 „

Ж Коми
1-1

Ставмуывса пролетаріјас, օтутчօј!

У-24

Гос. Публичн. Б-на
1929.
Об. экз. Лигр

ОРДЫМ

Лездны СК (б) П Обкомлѳн Агітпроп да пролетаріат-нога комі гіжыѳяслѳн ассотсіатсіја.

Комі художествоа лѳбература журнал.

Петօ быд тօлыгын օтчыд

№ 5 (32)

МАЈ 1929 ВО.

ПЕТօ НОЛЬօд ВО

Сыктывдінкар
Комі ыга лезаніи

Ежемесечный литературно-публицистический и художественный журнал на коми языке.

Орган Агитпропа Коми Обкома ВКП (б) и Коми Ассоциации Пролетарских Писателей.

№ 5 (32).

Май 1929.

Колө җетны пролетариат-нога лиҗература.

Мајын 5-öd лунө вөлі робочеј печатлөн лун. Комі ужалыг јөз кольдөісны асгыныс автономіјалы көкјамысөд во тырөмлунсө. Тајө кык празниксө пролетариат-нога комі гижыгјас, җерт, бокө кольны ез вермыны. Тајө лунјаснас пролетариат-нога гижыгјаслы колө вөлі артыштны асгыныс ужнысө, петкөдлыны сіјөс јөз гин-воғө.

Мі тани огө көсјөј гижны—мыј бурыс ем комі пролетариат-нога художествоа лиҗератураын. Сы-јылыг җеважөн-на вөлі гижөма мијан журналын (тавога 3-öd нумерын Жугыльлөн „Мі мунам воғө“). Комі художествоа лиҗература пыр-өтарө кыптө, воғза-герті унжык сетө пролетариат идеологіјаа гижөдјас, мунө веккыд тужөд. Вочасөн бурмөмсө, кыптөмсө художествоа лиҗературалыг поғө адзыны быд мортлы, орјавлытөг-кө сіјө виғөдө лиҗература уҗ-вылас.

Сөмын ковмас та-бөрти пырыгтөм - пыр шуны—комі пролетариат-нога художествоа лиҗература жебыник-на, җөжјө колөм-герті кыптө. Көғ воғза-герті-і идеологіја-бокгаҗ буржык гижөдјасыс унжык-һин ем, сіјө зев-на еҗа. Јона уна-на ковмас мијан уҗавны, мед озырмөдны дај лептыны колан-выјөғ пролетариат-нога лиҗературатө. Тајө уҗын комі гижыгјаслөн емөг уна-на чотөмјас. Со, шуам, Комі автономіјалы көкјамысөд во тырөм-кежлө Обісполкомлөн президиумыс бөрја војаснас гижөм лиҗература-пигыс премірујтис, мијан-ногөн, мед-бур гижөдјассө-һин-да, оз-на поғ шуны премірујтөм гижөдјассө гөгөрбок-һин лучкөһн. Öнija кадлы колөм-бокгаҗ (актуальность темы) да идеологіја-бокгаҗ мед-шогманаыс Ічөт-Іванлөн „Јон тыш“ да Ільвапыслөн „Вын“. Художествоа-бокгаҗыс најө нерыникөг. Тима-Веҗлөн „Трипан-Вас“-вигтыс јона бур художествоа гижөд. Психологіјаа гижөд, мортлыг гөлөмсө петкөдлө. да идеологіја-бокгаҗ абу ғик сөғ.

Тима-Веҗ тајө герпасторсө сетө оз „пролетариат вышка-выв-гаҗ виғөдөмөн“, а сетө крестана идеологіја-ногөн.

Тајө шуөмыс оз поғ гөгөрвоны, бығтө „Трипан-Вас“ җекытчө тужтөм гижөд. Сіјө пырас комі художествоа лиҗератураө зев төдчана торјөн. Сөмын пролетариат-нога лиҗература лөгөдөм-герті „Трипан-Вас“ абу тырмымөн. Виғөдлам-кө Ільва-Васлыг бөрја гижөдјасгыс ыҗыджык да художествоа-бокгаҗ мед-бур проиҗведеҗҗесө „Мунөны“ (поема), бара-жө ковмас шуны—ставсө-кө лығғыны, поемаыс бур,

въл олѳмлаң чуксалѳ. да ѳткымынлаті іѳеологіја-бокгаң поемаыс абу выѳержанней. Сізі-жѳ-і мукѳд гіжыгјаслыг поѳѳ адзыны пѳл-нагѳмјас іѳеологіја - бокгаң, мукѳд - дырјыс вегіг артмывлѳ воча мунѳм пролетаріат іѳеологіјаыслы.

Мед-ыжыд ѳелучкыс комі гіжыгјаслѳн крестана-нога іѳеологіјаѳн гіжѳдјассѳ унжыксѳ сетѳмын. Татчѳ унаѳн гіжыгјас „чота-гѳмаѳс“. ѳерт, крестана-пѳвсыг петѳм гіжыгыд, крестана-пѳвсын олігѳн, дргугѳн оз вермы пыркнѳтны асгыс крестана іѳеологіјатѳ. ѳерт, крестана-нога гіжыгјастѳ еновтны пролетаріат-нога гіжыгјас оз вермыны, оз вермыны вештыны најѳс ас-дінгыныс. Крестана гіжыгјастѳ колѳ јона зільны вужѳдны пролетаріат іѳеологіја-ногѳн гіжыгѳ, перевоспітајтны најѳс. да колѳ комі гіжыгјаслы аслыныс мѳда-мѳдныслы отсалѳмѳн зільмѳдчывны регыджыкѳн петны крестана іѳеологіја кыщгыд. ѳерт, быд крестана гіжыг-дорыд мі огѳ сувтѳј. Мі торјѳдам најѳс кык-пельѳ. Коди ас гіжѳдјаснас мунѳ кулак-дор, гујѳ гіжѳдас кулак-нога іѳеологіја, мі сіјѳс тојыштам асбердыг, вермагны кутам сыкѳд. Коди мунѳ гѳл да шѳркѳѳема крестана-дор, вочасѳн вужѳ пролетаріат-нога мѳвпгамѳ, гѳгѳрвоѳ да пыѳѳі пуктѳ сіјѳ іѳеологіјасѳ—сещѳм гіжыгјастѳ мі дорјам, віѳѳдам јорт - вылѳ - моз, отсалам налы гѳгѳрвоны пролетаріатлыг віѳѳдѳмсѳ олѳм-вылѳ да уж-вылѳ (міровозрењѳсѳ).

Комі гіжыгјас унаѳн асланыс ужаныс оз богтгыны ужалыг јѳзѳс ѳніја кадјасын колана могјас-бердѳ кыскѳмѳ, котыртѳмѳ. Гіжыгјаслѳн вывті еща зільмныс художествоа ліѳератураѳн отсавны комі сіктјасѳс сотсіалізм туј-вылѳ сувтѳдны. ѳні ужыс гѳгѳр гартѳѳ сізі, мед-егкѳ гырыг вокковјасѳн мунны сотсіалізмѳ. А комі художествоа ліѳература быѳѳѳ оз адзы сіјѳс, гож-сајѳ колѳ, оз петкѳд-ерд-вылѳ. Збылыг-ѳд! Уна - ѳ - нѳ міјан гіжѳдыс сотсіалізма олѳм течѳм мог-куѳа? Кущѳма мі кутчігам сылањ ѳінѳмас? Зев еща гіжѳдыс, лыѳѳыны-кѳ, гашкѳ-і ѳті кігыд-на став чуњыс оз ковмы. Шогмытѳма омѳла мі кутчігам. Мі кықкѳ олѳмгыс колѳмаѳс, быѳѳѳ бѳжын кысгам. А пролетаріат-нога гіжыгјасыдлы оз поѳ бѳжын кысгыны, налы колѳ воѳѳ адзыны, гѳгѳрвоны олѳмсѳ сотсіалізмѳ муныг да крестанасѳ сы-вылѳ чујдѳдыг пролетаріат-ногѳн. Тајѳ јешщѳ-њін јона колѳ ѳніја кадјасын. Мі-ѳд ѳні став овмѳссѳ војнаѳса-выјѳз кыпѳдѳм, ѳткымын торјѳн панјім. Мі ѳні пагкыда богтѳім сотсіалізм-нога овмѳс течѳмѳ. ѳні сіктын дај карын кыптѳ классјас-кост тыш.

Сотсіалізм течѳмын да капіталізм-нога олѳм да уж пыр-ѳтарѳ зырѳмын ѳніја кадын мед-гырыг могјасыс: індустріалізатсіја нуѳдѳм, сіктјасын ѳтка поснѳ овмѳсјас ѳтувтѳм—колхозјас котыртѳм, сотсіалізм-нога культура кыпѳдѳм, важ олѳмгамкѳд вермагѳм, зы-вексѳ ужалыг јѳзлыг сы-вылѳ петкѳдлѳм, јенлы ескѳмкѳд вермагѳм, сізі воѳѳ. Быдѳнлы гіжыгјаслы тајѳ могјасыс быѳѳѳ зев гѳгѳрвоана. Тајѳ ужјасас ужалыг јѳз пельпом-выјѳныс сојјаснысѳ пужѳмѳн богтѳѳмаѳс-њін. Міјан унжык гіжыгыс гѳгѳрвоѳны

Кӱртӱгӱ посјас
 карсаң
 ҕеревһаӱ
 дорам...
 Мужик-мортлыг
 тӱвар-кӱртӱг
 сӱлӱмсӱ
 мӱ сывдам!

(Ғима-Вен „Мувежандор“).

Сӱз-кӱ, та-јылыг-ӱ колӱ жонжыка гӱжны мед-ыжыд могнас пук-
 тыны ас-воҕас быд пролетариат-нога комӱ гӱжыглы.

Мӱ адҕам:

Гӱрам,
 Шылӱдам, һебӱӱдам мујас,
 Оз кол һекытӱн межа һӱ бор.
 Вӱзӱд: вочасӱн паскалӱ тујас,
 Быдӱн сувтӱны коллектив-дор.

Мӱ тӱдам

Реҕыд сӱктјаслӱн чужӱмыс вежас,—
 Трактор!..
 Пасмунас пукока гӱр.
 Кодӱ колтчыны зӱлӱ ас-кежыс—
 Неког оз тӱдлы машина-кӱр.

Кылан: ыб-вылын машина гущкӱ,
 Гаргӱ выл пӱлӱс, кывлывтӱм шы.
 Кутчӱг, ӱтвылыг выл олӱм пушкы,
 Мувыв ҕорӱзыг сарапан кы!

(Ғобдӱнса Вӱттор „Коллектив“).

А мыјда-нӱ та-јылыг ем комӱ худојествоа лӱтератураын? Һӱ-
 нӱм-мында. Кушӱма комӱ гӱжыгјас богтӱны асланыс гӱжӱдјасын
 гурӱснас тајӱ могјассӱ? Зев дыша, зев дыр кӱсјӱмӱн. Унаӱн оз-
 мӱвпыштны богтны. Овлывлӱ-на, колӱкӱ, мӱдарӱ. Мӱ ошкывлам
 ӱтка овмӱсјасӱн олӱм, ошкывлам собственногта мӱвпгам. Олӱмас-
 кӱ, мӱ-гӱгӱрын ем, мӱ һекыҕӱ огӱ вермӱ лезны искуствоын, щӱцӱ
 лӱтератураын идеалӱзӱрујтны собственногта мӱвпгам.

Лӱбӱ ӱнӱ чорҕӱ классјас-кост тыш. Сӱтсӱализма овмӱс течӱгӱн
 мӱжанлы воча сувтӱ капиталӱзм-нога овмӱс. Мӱ кӱсјам лӱгӱдны сот-
 сӱализм, вужнас һещыштны капиталӱзм-нога олӱм дај уж. Мӱ огӱ-
 Һӱн куш кӱсјӱм-кежыс олӱј. Мӱ паскыда богтгӱм лӱгӱдны сотсӱа-
 лӱзм.

Тајӱ ужыд пролетариат класс врагјаслы капиталӱзма овмӱслаң
 гӱныгјасыдлы оз во сӱлӱм-выланыс. Сӱктын кулакјас, карын неп-
 манјас, накӱд ӱтув попјас, став „важ“ јӱзыс оз кыккӱруҕ пукавны,
 најӱ сувтӱны ужалыг јӱзлы воча. Танӱ чужманыс Һӱнӱм абу. Мӱд-
 ногыссӱ оз-ӱ вермы лоны. Капиталӱзмлаң гӱныгјасыд оз бурыг мӱ-
 жанлы сетчыны, кулакыд оз мун сотсӱализмлаңыд. Классјас-кост
 когыс лӱӱ пыр пролетариат ыжыдалӱг эпохаӱ, классјас быртӱз. Ку-
 лакјас нуӱны сорнӱ коллективјаслы воча, пыкӱны најӱ котыртчӱм-
 лы, угласӱны колхознӱкјас-вылӱ, обшествоса ужнуӱдыгјас-вылӱ,
 овлывлӱ—вӱјавлӱны (начкӱны) најӱс. Кулакјас ӱтув попјаскӱд гуж-

оны релігіяә, сектајас котырталөмө классјас-кост когсө, релігія-пыр вермасөны сөветвлагткөд. Кушөм уж оз богтгыны нуөдны партија да сөветвласт, ставыс кулақјасыдлы парскө. Өткымын гіжыгјас тајөс гөгөрвоөны:

...—Сіјө-жө-тај ме-і шуа: міга-тај кертө кө-і ставсө кыскысны вөрөыд, көт міга-і пурјалысны өтөтөг,—кылөдныс-өд ылын-на. Кардор-ыд оз-на тыдав тагаң. Ме-тај сіјө і шуа: міга-тај полојјассө ез-на тупкавны, вермам-на сетчө пурјассө вескөдны. діјасыс-на ез кылавыны-ні. Сетчө-на пурјыдлы поңө пукеынытө-і...

—Менөтө ескө, ферт, јона-жө быд-ногыс өбөдөтөны-да. Віқөд, воттө го кың шайт өујисны. дај віқмубс-на көсјөны мырфөныны,—гажа-коф кывјасөн варовитө һебыфака Зверов.—Меным со јөзсыс жалөс. Тулысбыд пурјасаны, а доныс нөном оз во. Ставыс ас-пондананы. Пурјассө-кө унжык пыртасыны полојө, лөбө ді-вылө когтасыны,—сек һе-бог доныд-і содө...

—Со кың көсјө вөчны кулакыд,—мөвпыштис Вагөыд.

(Лөвапыс „Калым“).

Сөмын өткымынөн гөгөрвоөны. Мукөдыс оз богтны ас гіжө-дананыс классјас-кост тышкагөмсө петкөдлыны, вігтјасөн, өтөкјасөн нырвомас сетыштны классөвеј врагјаслы.

Комі художествоа літератураын крөгтана ідеологіјаа гіжөдјас-жылыс да өніја кадлы колана сурөс богттөм-жылыс горныыс абу кушөмкө вьлтор. Сіјө пролетариат-нога гіжыгјасыдлы зев төдса. Сіјө мөгјассө вөлі сувтөдөма КАПП котыртөм лунгаң. Јешщө-һин вескыда да чорыда вөлі сетөма індөдјассө КАПП-са шленјас мөд конферентсіја-вылын колөм во. Гіжлім-жө јона (пөшти быд нумерын бөрја кадјаснас) „Ордымын“. Өткымын гіжыгјас кылысны, гөгөрвоөсны. Өткымын ез-на мөвпыштлыны тајө мөг-жывгыс. Уна бур комі гіжыгјас зев-на еща сетисны пролетариат ідеологіјаа гіжөд-јас, сотсіалызмө мунөмлы колана сурөса гіжөдјас. Мі шуам: војдөр дај өні, воңө-кежлө јешщө-һин мі віқөдам—мыкө сетө оз гіжыс вьл олөмлаң мунөмыслы. Оз-кө сет, пугрөш оз сулав сетөм гіжө-дыд. Мі сетам быд пролетариат-нога гіжыглы мед-ыжыд да мед-војдөрја мөгсө—мед творчествоын сотсіалызм-нога олөмлы коланаторсө сувтөдөма вескыда, петкөдлөма па-кыда. Мед петкөдлөма пролетариат ідеологіја-ногөн, збылыс вөлі пролетариат-нога гіжыс. Мі воңвыз өгө-на көсјөј індыны, быд комі гіжыс-ө (щөщ і КАПП-са шленјас) вермас нуөдны асгыс творчествосө тані шуөм-ногөн. Сөмын өні-жө поңө дај колө шуны—өткымын комі гіжыс оз і вермы лоны пролетариат-нога гіжысөн. Мі віқөдам, гіжыгыс ез-на-кө қөкөрсө матыгмы пролетариат ідеологіјаөң, матыгмас оз. Оз-на-кө гөгөрво пролетариат-лыс ідеологіјасө, гөгөрвоас оз да матыгмас оз. Матыгмө-кө, мі сетөм гіжыгыс-вылө віқөдам бура, отсалам сылы. Мі віқөдам—сетас оз гіжыс мыкө бурсө пролетариат-нога літературалы. Алі сіјө бур сетөм-пыфди кутас сөмын омөлөс сетны, бөрө шыбытчыны, вескыд тујвічыс еновтчыны. Бөрјаыс-кө лөб, мі сетөм гіжысөыд, ферт, торјөдчам, вешјам ылө. Кутас-кө сувтны воча пролетариат

идеологijалы, вогтам кос. Мөд-ногөн ез вөвлы дај оз ло. Идеологija-бокгаң, ҫерт, мијан һекущөм сетчөмјас оз вермы лоны.

Өтiлаын ми гijлим „бытөвеј“ гijдөдјас сетөм-јылыг. Ми гijлим, мига, гijдөдјастө „бытөвеј“-улад ҫебөмыд ҫик-жө чорыд зерыг ичөтiк козпу-улө ҫебөм-коҫ. Мига, асным ҫајтам, мијанөс оз зер, а збылыгсө-ескө өтi сунистөг-һин көтөдөма. Ми вәјөдлим сетчө фактјас.

Сы-вылө воiс мијанлы өтi гijһны-богтгысгаң пiсмө. Сijдө гijдө: оз-жө-пө поҫ һе гijһны бытөвеј проiҫведеһејассө. „Бытөвеј“-улас мијан гijһыгјас суйөны став гijдөдсө поҫө көт оз. Ми јуалам тајө јортыслыг—мыј бурыс саҫбыртөҫ, ҫиктивны вуграсөм-вылө, ҫак вотөм-вылө, либө гijһны мөс виҫөм-јылыг? Кущөмкө идеја ем абу сещөм торјассө гijгiгөн һепөштө гijдөдас, а веги јурас авторыслөн? Куш ҫак вотөм-јывгыд либө мөс виҫөм-јывгыд гijгiгөн мыјкө бур-сө ми сетам огө лыҫфыгы, кыскам огө сijдөс мыјкө көт? Огө, ҫерт. Мыј морла сы-јылыг гijһнысө, ми јуалам гijһысјаслыг. Либө овлывлө—ми сылам долыда вөрын („парма-шөрын“) олөм-јылыг. Артмө сiҫi, быттө комi мортлы вөрын сещөм лөгыд овны, сыыг лөгыдыс оз-һин төр. Вәјө-нө-пө-инө немын вөрын оламө—со кущөм моралыс сещөм гijдөдјасад. Вермам-ө ми, пролетариат-нога гijһыг-јас, виҫһны „пармаын“ став сетчөс „бурнас“ комi мортөс. Быдөн шу-асны—огө.

Колө кужны сетны бытөвеј гijдөдјастө сiҫi, мед лыҫфыглөн колi-жө мыјкө сөлөмас. Комi јөз бытын зев-на уна важ коласыс, вылыс еща-на пырөма. Оз ков гijһыглы сетны бытсө объективнеја, на-пө виҫөдлөј. Колө, мед лыҫфыгыс адҫис бур али лок сещөм-та-щөм торјыс бытас пролетариат идеологija-бокгаң. А тајө торјыс i оз тырмы уна комi авторјаслөн. Со мыјө-өд ми синам бытөвеј проiҫведеһејастө гijдөмын. Вәјөдлам татчө Ичөт-Иванлыг „Магленича“ („Ордым“ тавога 4-өд нумерын). Тајө бытөвеј вiст. Моралыс вiст-тас тащөм: ен празһничәт магленича, сijдө локтор вәјө. Тајө бур. Сөмын Ичөт-Иван вывти-һин һужөдчөма, уна лiһнеј суйөма вiстас. Сijдө жебмөдө вiстсө.

Быдтор, щөц i быттө петкөдлiгөн колө гijһны Шыладорса Миш щөктөм-ногөн. Сijдө јона-на паскыда (дај вегкыда) богтө художествоа лiтератураад мөгјассө. Шыладорса Миш щөктө:

Кад-һын-өд, јортјасөј, мiр-тырөн долыштны!

ҫик комi мөвпјассө етенлаһө волыштны...

Сөлөмгаң горөдһны:

—Виҫа ов, СССР!

Виҫа ов, вiт-јыла гөрд козув!..

Му-пагта јөгһы, гөрд биһн сот!

Ужалыг јөзлыг сөлөмјас өзт,

Косаһны озыркөд вын содты воҫвыв.

(„Ужалыг јөзлөн ас муыс—Мiр“)

Комi художествоа лiтература өни кајис төдчана-выјөҫ ужалыг јөзлыг културасө кыпөдөмын. Војдөр комi художествоа лiтерату-раыд јешщө-һин еща вөли, дај абу паскыда вөли пырөма јөз-пөв-

сас. Өнiжа кадын коми лiтература, сы-пиыг мед-јона пролетариат-нога лiтература мунö мед-воҗа радјасын культура уҗын, лiтература-бердö матыгтыгыд уна-нын. дај лыддыгыдлөн корöмјасыс художествоа лiтература-бердад качество-бокгаңыс кыптöны. Сiҗ-кö, öнiжа кадö јешщö-нын јона колö быд пролетариат-нога гiҗыглы зiльны бур лiтература лөгöдны.

Мед лiтератураыд збыль вöли коми крестанаос сотсиализмö мунны чуксалана да отсалана торјөн. Тајö могсö колö кутны быд-лунја уҗаныс быд пролетариат-нога коми гiҗыглы. Сiҗi сöмын ми вермам унҗык дај öдҗöдöмөн сетны пролетариат-нога художествоа лiтературатö.

ВКП (б) Обкомлөн Агiтпроп — „Ордым“ - јылыг.

ВКП (б) Обкомса Агiтпроп колълегiјалөн шуöмыс „Ордым“ редакцiја доклад-куҗа 1929 воын мај 14 лунын.

„Ордым“ - журнал редакцiјалыг доклад кывзöм-мыгтi журналса содержаңһеыслыг пыр - öтарö бурмöмсö адҗöмөн, агiтколълегiја iндö:

1. Журнал бөгтöма леҗавны гiҗöдјассö унҗыксö гiҗны-бөгтгысјаслыг; сiјö отсалö тöдмавны выль гiҗыгјасöс да содтыны коми гiҗысјаслыг лыдсö. Журнал зiльö леҗавны гiҗöдјас, кодјас колöны тајö кадјасса могјаслы овмöс кыпöдöм уҗын, југыдлун лептöмын, политика нуöдöмын. Тајö бөгтöм виҗсö журналлыг лыддыны вегкыдөн.

2. Журналын омöла сувтöдöма художествоа лiтература-вылö критика да чельад лiтература јукöд.

3. Гiҗны-бөгтгысјас уҗын дај унҗык коми гiҗысјаслөн пöштi абу һекущöма зiльöм бөрјыны асланыс гiҗöдјасын сотсиализм-нога олöмö коми өктöс вуҗöдана могјас колана сурöсјас. Бөрја каднас журналын егкö леҗöма вöли кымынкö поснiдик вiгт, сурöсыс налөн бур öнiжа олöмлы колöм-бокгаң, да сiјö јона еща.

4. Журналлөн тиражыс вочасөн содö (февраль-мартын 700 экз.-гаң содi 1100-öҗ), сöмын абу-на тырмымөн.

5. Воҗö-кежлö „Ордым“ редакцiјалы шöктыны.

а) Чорыда зiльны журналыслыг содержаңһесö зöңнас течны сiҗi, мед сiјö вöли вегкыда инмана партијаса мед-гырыг могјасыслы политика-бокгаң, овмöс-бокгаң, культура-бокгаң (индустриализатсiја-

жылыг, гиктса овмӧс ӧтувтӧм, класјас-кост вермагӧм, јенлы ескӧм-кӧд вермагӧм, быт-јылыг, сизі воӧд).

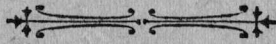
б) Јона виӧдлыны журналын крѣтика кыпӧдӧм-вылӧ. Крѣтика-јасас кыскыны полѣтика-бокгаӧ да культура-бокгаӧ мед-бура велӧдчӧм КАПП-са шленјасӧс да газетын ужалыг коммунистјасӧс. Крѣтикаын мед-јонасӧ колӧ петкӧдлыны художествоа гижӧдыслыг ӧнија олӧмлы шогманлунсӧ да коланлунсӧ (социальная значимость произведения) да художествоа-бокгаӧ бурлунсӧ. Кадын, пырыгтӧм-пыр леӧм-бӧртѣыс крѣтикујтны гырыгжык художествоа гижӧдјас.

в) Журналын чельад-лѣтература јукӧд паскӧдӧм да бурмӧдӧм-могыг кыскыны ужас щӧщ Обоноӧс да ущѣтельјасӧс. Обонолы ӧтув журнал-редактсјакӧд вӧчны торја ужјас ущѣтельјасӧс чельад-лѣтература лӧгӧдӧмӧ кыскӧм-жылыг.

г) Ӧнија-дорыг јонжыка гижны журналын КАПП уж-жылыг, РАПП да Војвыв крајса пролетариат-нога гижыгјас ассотсјатсјялыг ужалӧмсӧ, роч лѣтература-жылыг.

д) Щӧктыны „Југыд туж“-газет редактсјялы гижны газетӧ ретсенѣја „Ордым“ быд номер-вылӧ, леӧм-мыгѣыс.

б. Попов-јортӧс велӧдчыны леӧм-вӧсна ответственней редакторӧн журналӧ индыны Н. Ӧ. Шаковӧс.

Комі художествоа лѣтература.

Нѣбдінса Віттор.

Стантсіја Сыктывдінкар!

Көрттуј!

Мажбырђ, көрттуј!..
Раменті, парматі, вөрті,—
Көнјасын пон-на ез увтчывлы,
Морт кок-на, гашкөезувтчывлы,
Эвер вегіг нырсө оз гуј,—
Јуковтас уклада туј.

Стрелочник Піңугаң
Тужнырсө вежас,
Паровоз сетігаң
Вожвылө кежас,
Көчегар лөдсалас өдсө,
Машиніст өдзөдас „ходсө“,
Жервома појездыд зымөдас—
Вөрзылас муыс і сынөдыс.
Минутөн кілометр — терыб - өд
вөлыс!

Сыктыв-ју-вомдорын назмөдас
вөлыс.

Воггас сен гемафор-борд *).

Вывлаңө катовтчас—шар!

Чујдөдас кондуктор-јорт:

— Стантсіја Сыктывдінкар!

Көрттуј!

Німаліс важөн.
дыр-нын сы-вылө гажөн
Олім мі, выннимөс чуқөртім,
Сөлөмын нађеја нуқыртім:
Куслас да ловзылас бөр,—
Көрттујтөг воэө он вөр!

Пармаын ембурыс

Вөрзөдтөм кујлө.

Овмөс да культура

*) Гурја-јылын пас, поэө-оз пыр-
ны појездлы стантсіјаө.

Ез кыптыв тујла.

Комі јөз мајшагіс немсө,
Бертлөдліс сөнсө і вемсө,
Туж-понда оліс пыр зуртөмөн,
Быдторсө кыскавліс ружтөмөн...
Регыд-нын помагас шогмытөм
кадыс,
Вольсагас көрттуј - да, лоамөј
радөг.

Мөскуа бытөө сек горт;

Пукган да журөбтан—шшар.

Кватітчан: аттө, го-мор!

— Стантсіја Сыктывдінкар!

Комі!

Кылөд став вөртө,

Отсав стрөйтны көрттуј!

Вөр-вылө машина корасны,

Регыджык рельсајас дорасны,

Камгасны көрттујтө—гол!

Кылөдтөг вөр мед ез кол!

Ставным мі гөлөмгаң

Кутчыглам ужас.

Комілөн вынјөрыс

Быдлаө сузас.

Көрттујөн выл олөм воггас,

Комі му кыптыны богтгас,—

Сотсіал-појездыд нуөдас,—

Мукөдөс регыдөн суөдас.

Німкода відчыгам појездлыс

„ходсө“!

Ужнаным сетамөј көрттујлы от-

сөг!

Регыд-нын пармаса морт

Вагонө пырас—шур-шар!

допыда петас кыввор:

— Стантсija Сыктывдинкар!

Кылан:

Гримддө поезд,
Жургө лунвывгаң-војоң,
Лечыда чарөстө, уковтө,
Зумвиған парматө жуковтө—
Палддө һемөвеј шог,
Тажјалө выль олан-ног.
Стрелочник Пинуггаң
Тужнырсө вежас,
Паровоз сетигаң
Міжанлаң кежас,

Көчегар лөдсалас өдсө,
Машинист өдзөдас „ходсө“,
Жервома поездыд зымөдас—
Вөрғылас муыс і сынөдыс;
Стальней вөв шутөвтө—өдјөжык
төлыг,
Сыктыв-ју - вомдорын назмөдас
вөлыг.
Воггас сен гемафор-борд,
Вывлаңө катовтчас—шар!
Чуддөдас кондуктор-јорт:
— Стантсija Сыктывдинкар!

Пармазон.

* * *

Ветлөны кымөрјас. Гөда-гөд кымөрјас
Вевтөны јенеж.
Му-вылө пемыдөг угөны вужөрјас,—
Пемдылө муеж.
Уна јөз котөртө, дугдывтөг котөртө
Кытчөкө воңө.
Капитал оласног најөс-тај гудыртө—
Петкөдө когө.
Һинөмыг повтөга, збоја да вегкыда
Мырғыг морт вошјө.
Скөрмөмлөн өзјөмыс өзјөма пагкыда
Һалөдө—чажјө.
Быд угыг местаө сурсјасөн сувтөны:
Јортјас-пө воңө...
Гөрдпасөс крепыда том кјас кутөны—
Лептөны вылө.

Тріпан-Ваг.

..Сіјо воо тулысыс воґ локтіс вој-вылө... Воґ-і муніс туруныс-наһыс, бытґөкө төдіс ывлаыс јөзыслыґ щыґ-пыкөмсө,—термаґіс реґыдҗык отсыштны...

Гожөм-һін пукґіс. Матыстчө ыцкандыр...

Шөктуг-јуһ-тај воөма,—
Томіһік ічмоһ-коф, рам...
Сбој лечыд луныс-тај
ывлалөн колөма—

Раммөма-маммөма

һыв жура аһ...

Војјасыс һебыд, лунјасыс лөһ—

Оһалө-лолалө сынөдыс пым...

Кызпулөн лоґјасыс өшјөма—

Сулалө-һумјалө тыр-корја вөр...

Гугөһік вашкөдчө розјалө су:

Морт, те ен сујґы, ен торк!—

Мыј лоны—лоөма, һінөм ен шу...

Мајбырөј, кущөм те өһі

сөстөм да шаһ,

җік сецөмі овлө

мед-воґґа кынөмөн

һөбаґыс аһ.

Тріпан-Ваг ыб-вылө каяліс, кыщовтіс, відлаліс көґаа мујас.

„Ссс—ссс... Ссс—сссс“...—кышөдчө, шы ґетө ыб-вылын шеп, мортлы һафеја овны пыр воґө-на көсјө. Копрасө су, вашкөдчө ід—көсјөдө јөвваа, аґваа шыд... (Куґ-ускөј, іdjөј! јона-жө пөрјаслан те: кодыр-кө—веґт-куґа, кодыр-кө угөмыд—тушатө он вермы кутны; во-кост-мыґт кынман—он удіт воны... Во,—һе-во теныд! Кујөдсө сујан тед, трундаөһ суктан, быдторсө му-пыцкад креґтанһін кундас,—мусө көт ассө-һін сорөмөн ґој!.. дрөчка те, сөґа со һінөм. Ортчөн со тонө сулалө су, выныс-һө сылөн веґіґ җын-мыда абу, һө быдмө-тај, һінөм оз шу...). Таґікөн кылөмөн-думјасөн Тріпан-Ваг кыщлаліс відлаліс іdjас да сујас, көсјыґіс аслыс воґө-на су көґа вочыштны...

* * *

Воґ-на катіс Трипан-Ваг ју-јылö пуктығны, Һекөн-на Һекод оз вöлі куран-косаөн вöртöшитчы. „Катла, гортын пуктығны заво-дйттöз көт дод-мөд турун вöчышта“,—шуö Ваг гортсаыслы. Аслас нö јурас мөдтор щöщ вöлі: Ваг төлығ-мөд-Һин вiзö гортсаыс гу-гөн пуджын-мында су көјдыс—сijöс вöлі колö сылы кытчөкөинав-ны. (Тылајас-вылö көзны јöзыслөн су көјдысјас ез вöv, da-i лöсöд-төм вöлі көзән-иныс. Ыб-вылö көзны-нö вöлі быдөн надејтчöны выл воан Һаң-вылö. Кодлөн-кө көт вöлі-і торјөдлөма да кол-лөма, —но важөн-Һин бырі, кығ-бара верман терпитны).

— Тi тани корөснйтö вундыштанныд-da, мыј-da—ме сек-кост-ті-і вола,—шуö гөтырыслы Ваг.

— Но-da катлы, ескö, верман-кө-da... Ме ог кут... Һинөм-тај абу туј-вылад пуктыныыд-a... Мыјнö богтан гојныыд? Һинөм-өд абу пуганыд-вылö—шыдөс-Һи, пыз?

— Пуганыд—ваас,—шуыштіс Ваг.—Пукты, мыј ем, абусö ог щөкты. Ог төд алы мыј абусö?

Сөвтiс гөтырыс пестерö кач-папуркі-Һаңјас, пуктыштіс тујiсö јöv, сөгга-і Һинөм. Богтіс Ваг пөрт, лечтан, коса да чер... Богтіс јешщö ведра-пöла тујiс кi-јылас.

— Сы-ыжда тујiссö-нö мыј керны богтiн?—каґалис гөтырыс тујiстö да јуалис Вағлығ.

— Черiтö-нö пуктыштны? Тiјанлы гөгтiґеч ваја,—правдајтчiґ-моз шуыштіс Ваг.

— Öтчыдјөн-і летчiс вадорөз став көлујыс. Гольödic-лезiс ваö пыж. Сөвтчiс да мөдөдчiс катны.

Шыч-Һи-рач ју-пөлөн—Һекод-на Һекөн оз вужрас, вөвдөм Һи зорөд оз тыдав.

— Кытчө-Һин мөдөма Вағыс?—Гашкө пуктығны - Һин-da?—јуалис кырјывсаң кодiкө. Вағлөн вочакыв воғыв-Һин лөгөдөма:

— Сiз...,—Һужөдыштіс Ваг.—Гумөд куґыштіґ-моз-тај көсја катлыны вiзвылөз, вола-кө коркө местаöґым...

Чомкост-мөд сөмың уфiтіс Ваг катны,—шондi увтасмiс. Лоi уғмөдчыны. Сувтiс №... керка-дорө. Кајiс кыр-јылö. Медвојдөр би-сiс, шынас номјасығ вөчiс. Керыштіс вожкајас бад-пуығ. Зевтіс вон.

Гожөмын керкаö пыжөн ветлығ морт оз пыр, оз-кө-Һин зев јона зер, а уғмөдчас ывла-вылö, вонјö. Керкаын лудiкјас да ном-јас оз леґлыны унмовгыныд. Тöлын - кө мөд-делö: көт бергөдчы-ныыд Һекытчө iчөтiк вөр керкаад, комын-градуса көзыдыд јөршiтас морт кыґ-кымынөз ветлығ-муныгөс; лудiксö i ґескыдсö терпитан сек, медтыкө кi-кокыд шоныштлас - Һин - a... Гожөмнад-жө-і оландырјыд, мајбыр, мортыдлы, секи-і верстајт, уфiтөдчы олыштны, сө-стөм ывлавыв сынөднас лолыштны.

Пукалө шынас-дорын Ваг, ужнајтö—кач сөчөн Һаклалö, бер-гөдлө чужөмсö номјасығ шың-паныд. Ном куртчалөмығ Ваг оз

döзы, tödö: номтöгыд, шоныдтöгыд нинöм оз артмы „лöзза-номја во-пö—бур-во“, примета сылөн. Бара-жö көклөн көкөмыс: дыр-кө (куза) көкө—бур во-возö, гожом лоö куз, а кузжык-кө гожом—һаһыд уфитас воны. Сизі пукаліс, мөвпаліс Вағ номјас сільгөм зыкө, да көкјас көкөм-шыö... Гојсис, бисö сажкіс да ышкіг-пушкіг-тырјі пыріс вонјö. Но дыр-на ез унмовг, мөвпаліс аслыс.

Вағ вöлі олана морт-на, но гөкыда олöмыс воғ пöрыгтіс кықкө, жебмыны кутіс бөрја војассö. „Кытчөкө-тај ебөсыд бырö: тајö туж-косттö ескö-тај возын вöлі öтi лунөн катла, а öні кујім лунтöг ог-во“,—сен-жö-і мөвпыштiс аслыс. Вағ—морт вöлі зил, но озыр-лун ез көвјаглы, оліс гөһиһика. Уж-вылын јöзыг ез колтчыв. Нем-чөжыс ужаліс-керіс, шотчөг ез төдлы: му кокіс, виғ вөһіс, кыјсис, кер лезіс...

Вағлөн семја вöлі: кык пі да кујім ныв. Кык гырыг нывјасыс важөн-һин верөссајынөг, којмөдыс, дасвіт арөса, гортас. Ыжыджык пыс краснеј армијаын ветлө, ічөтжыкыс, дасгіһим арөса, колан төв Печераö гурі пленö жеждыјаслы, кольығны ветліс-да, вөвнас і аснас... Öні Вағ ужалыгтөм і вөвтөм...

Челдасö Вағ быдтіс рама, ез чіршөдлы торја. „Мед-пö вет-ласны ештигөн, том-дырјыд-пö-і ов мортыд“. Сөмын дышөдчөмтö уж-вылад оз вöлі рафејт: „керөма-кө, мед вöлі вөчөма бура, а һекіјывсөн“,—вöлі сылөн став виғчөмыс. Выл праваа олөм-јылыг мужікјас вöлі горһивыв воасны-да сөмын шуыштас: „гашкө тазі-і колö-да... Том јөз тон лөгөдасны, кығ аслыныс колö, мијан нем овсөма“... Піјансö Вағ ез пык выл олөмлаһ кысгөмыс, ез зилыыв важö кыскыны мукөд батјас-моз. да-і ачыс ез зилыыв важ-дор су-лавны, һинөмөн агсö ез петкөдлыыв женвозын, һі сар-возын. Код төдас, јенсö веритö алы оз вöлі Вағ, сөмын чорыда вöлі веритö ас-лас јенлы: „ужавтөгыд-пö кынөмыд оз пөт“... Сещөмі вöлі Вағ.

Кык лун тырміс Вағлы катны. Којмөд лунас сөмын воіс аслас виғвылө. Пыр-на важ-кодыс, һинөм абу вежөма. Сөмын кык сыв-тырја коз пу ва-бердгыс тулыснас ыждыдва-дырјі пөрөма ваас. Та-сагөма ју-вомөныс. Бузгö сы-вомөн прудјыг-моз ваыс. Жу-жыда кодјөма увтіс—„бур гоблік комјаслы сулавны вөчөма“,—мөвпыштiс Вағ. Сувтіс. Ректыгіс. Кайіс кыр-јылө. Лечтагіс да кутіс ышкыны, вөвдөм вөһны. Гожсајыд туруныд дыр оз когмы, лоö лун-мөдөз кујлөдны.

Гашкө те, лыдфыгöј, он-на төд, кушөмі ју-јылын пуктыгөмыс, кушөмі виғјасыс? Абу паскыдөг, абу шылыдөг виғјас. Вегіг виғнас оз поғ шуны, а „керасјас“ (сизі-і шуһны агныс). Веғкыд ујтаөг ју-јывјас. Öтмөдар-бокгаһыс слудајас ју-пөлөн. Воргаһн-моз визывтö ваыс сет. Зев-һин шочіһика кыт-гурö сөмын ылыстчылас ју-дорыг слудаыс і бара топалө. Кытыг-нө ышкөһны?—Пөлөһгыс, кыр-бок-шасö ердмөдалыштөма да сетыг і гурјөһны да чукөртыштөһны. Кө-һикö—јур-турун, көһикö—кык, а дод-мөда зорөдыд зев-һин шоч.

Бур турунысла да донтөм вайомысла і вөдiтышталöны. Пурjөн вайөмөн турун-і пес щöщ öтпырjөн воö.

Пажунöз ыщкiс Ваг, вөвдöмтор лöі. Рытладор вiзвестгыс вуграгыштіс, пуган лöі. Ужнаjтö Ваг, паңалö черива—кач һаң кылöдö.

—„Ок, ескö, татчö-кö паңтыр шыдöс да сов-чепöл!“—шога мөвпыштіс Ваг, да вiзöдліс көjдыс туjис-вылас.—„Ог“,—шуiс аслыс: „көjдыс ог вөрзöд... Грек гоjны мед-бөрjа ловкутöд“... Весiг öтi туг ез вөрзöд.

Туjиссö воғас бөгтіс да вiдлаліс дыр, чуңjас-костöдыс лезіс. Зарһiөн кiггiс-гуғгыгiс гу чуң-вож-костjасöдыс туjисö бөр... Вевталіс туjиссö топыда, пунктiс вонjас jур-улас.

Мöд луннас кайіс Ваг вiдлагны, көзанин корғны. даг сотчöмiн колö вöлі сылы, „кос вөр“ вöчыштны. („Кос вөрөн“ шугö—даг сотчöм вөр ректöм да сетчö тыла-вылö-моз көзöм). Воiс Ваг важ тыла ерд-вылö. Вевтас. Ылö тыдалö гөгөр. Сувтіс да дыр арталіс думгыс: „вот, ескö, таjö-кö öнi гөран, да öтi во парітан,—бур-жö гу вайас!.. Но кыг-бара татчö гөрjасөн локны, вывтi ылын гортгаң-да“... Сiз мөвпалiг-тыр муніс воғö. Верст-мында муніс-да, сотчöмiн воiс. Вылөн-на і сотчöма—вежон-кык-саjын-кымын. (Ваг вöлі гортгаңыс-на тöдö сотчöмсö сijö). Нiја-подвыв вөлöма посһiдiк козсора, подулыс кыз һищка. Коркö татыг һiја сордовка лезлöмаөг—кык сывтырjа кыз-мырjас сулалöны гөгөр. Подулас уна шактарыс вөлöма-да, бура і сотöма. Ваг кыщовтіс сотчöмсö, вiдлаліс көнi кызжык пöjимыс. Ветлөдлö, кокшегjöзгыс вöjлагö пöjимö.—Бур. Сувтіс. Гөгөртiс-артыштіс гiннас. „Ок, ескö, көjдысыд-кö унжык ем татчö—һаңгöдас-жö крестгаңiнтö!—ышловзiс Ваг.—да, зольаа менам разалö öтi туjистыр гуыд“...—шога шуыштіс бөрвылас.

Заводiтiс ректыгны, пуjывjас чукөртны; код - гурö пуjассö шондi-воғыс пөрлөдлö да увjассö мыр-бердö көстөрiтö. Пөг, öвада. буса!.. Но Ваг бығтö һинöм оз кыв. Ужалö, аслас чужöмбан-кыҗаыс пöгыс һаjт-шорөн вiзывтö, вöjталö-кiскалö вочасөн мусö. Шөjтчыштас, да бара. Быд копыртчöмыс гiнвоғыс вiжөн козулөн ветлö, jурыс бергөдчö, һымөн оз уг... Сорөн-һин летчiс вiз-вылас, чом-дорас.

Аскiнас лысва-вылас первоj ыщкыштіс, да бара кайіс ректыгны. Пажинöз-кымын ужаліс.

—„Сегга, тыдалö, ог-жö-һин вермы... да-і тырмас-һин менам көjдыслы“...—шуö Ваг аслыс. Щökыда увjа понöлөн гидраліс пöjiмсö, сорлаліс муыскöд. Көз-мыгтас бара агасаліс, саjöдiс көjдыссö.

Көзö.—Гер-гер шочыһика кожалö, чуңвож-костöдыс лезö, медем оз чукөрөг лo, öтi туг бокö оз коjышт. Вом-улас аслыс көзiг-моз кевмыгiс-шөпкiс:

„Чужты, да быдты, му-мамöj!.. Jугыд-шондiöj, — шонты, да вiз!..“

Рыт. Летчис-нын шонди. Кыза лысваалис, Кокжас одзисны—горшныс вескалі лунга жарыг, чуксагөны көкинжас көк ајжаскөд, јөлөгә бөрғаһныс вөтлыгө-лөвтө. Көнкө турун-пөвсас матын кылө чөж-пөтка котсө-чуксалө пијансө (гөртиг-зөбасыг петкөдө ју-вылө јуавны велөдны...) Баг-кустын коліпкај ғылө, шудысла сөлөмыс ғылө... Пукалө-шојтчө. Јона-і музөма талун. Но сөлөм-вылас долыд. Керөма лоі сьлөн могыс, ештөдөма көсјөм-торјыс—көјдыс іналөма, зөбөма бур інө...

Прөстө овны Ваг оз вермы, пыр-мыјкө мөжгө-вөчө, гортас көт көні. Со-і өні-на, шојтчиг-моз куһалө сумөд: вөчалө тујисјас, чуманјас—чача-коф миҗа—езыг кышөда, зарһи-пыщкөса дозмукјас. Тујислыг бурлунсө комі морт төдө: „тујисыд-пө быдлаө тујө“,—сјө шуө,—„гортын, көт тујын, сыыг бур дозмук оз сур“. Көт-мыј пуктыны сјө: оз сгмы, оз сгм; немпомыс абу...

дыр ез уҗы сјө рытө Ваглөн. Кујлө вонјас, мөвпалө аслыс, быдлаті кышовтис думыс. Пијаныс дум-вылас уҗыны. „Көн-бара вет-лөны сөлөмшөр пијанөј-а? Ловјаөг абу - һин? Воласны оз коркө?..“ Сөлөмыс висө на-понда төждысө, пыр - на ужалө-керө,—мед налы кокһижык лоі воҗө овмөдчыны. Со-і өні-на на-јылыг думөн көзат-тор вөчыштис: „локтасны-да-өд ковмас-і сојны мыјкө налы“...

Вој. дугдисны-һин зөлҗөмыг кајјас. Унмовгис көк (оз төдны најө Вагыг шыглунсө-висөмсө, шогјассө). Быдөн лаһтисны. Лөһ. Сөмын көнкө вылын јагас дыр-на кыліс јургис-гыліс вој олыг вөркај да ез лөһлы салгис когт-вывті ва... Шонди-петан вежөсас сөмын коркө ојбыртыштліс-унмовеліс Ваг.

Кык лун-на јешцө сы-бөрын оліс Ваг визвылас: курталіс ыщ-кышталөмсө да чукөртис мөздорнас посһидік пасынөк-зорөдө, кајліс тујискыш перјыны кыҗа раскө; кулыс гөртгыс кач да кујим нө-бөвтас летчөдіс пыжас...

Мед-бөрті сегәә зикөз ебөс-вывгыс уҗі, ез кут вермыны. Кујим лун-һин ез вермыв асмогаһныс—ізмис гырк-пыщкөсыс, пукгыны-һи водны оз вермы, кокјасыс пыктисны, краж-коф лоіны.

—„Мыј керан, лоө тыдалө кывтны,—шуис, да кутис сөвтчыны. Пыж-тырыс Ваглөн лоі көлуј: кач, сумөд, віла-пујас гоз-мөд; чер-пыс сөмын еҗа лоі, пумөн-мыда-кымын, кыјгынысө ез-на ештыв,—„но-да-өд оз гашкө відчы гөтырөј, прөгтитас, висгала көзөмөс да“... —Сіҗ, мөвпаліс Ваг сөвтчиг-моз. Пукгис пыж-бөжө да летчыгис кыр-бердыг. Сынны Ваг ез-һин вермы, сөмын пелыссө ваас лөзис да вескөдлөм-могыг лөгөдіс. „Ваыс-тон кылөдас,“—шуыштис. Пыж-ғаһ јешцө-на медбөрјагыс чөвтліс сгнсө аслас виҗ-вылө, бытөө прөш-щәјтчис думыс аслас кпөдтуј уҗыскөд...

Ежва-ју візыв,—кылөдө өдјө. Воис-ескө Ваг гөртөзгыс, төрыт-ғаһныс-кө петис, да ез тај сг ло. Жынтујсө сөмын уҗитис кывтны. Чорыда топөдіс Вагөс висөм; пыжын һекытчө һужөдчыштны. „Сувтла да туплагышта көт му-вылас, гашкө лычөдыштас“...—мөвпалө. Сувтис. Бауөн-сорөн кысгис Ваг коз-улө, ез-весіг вермы

пыжсö вылöжык кыскыштны, сöмын нөр-жылö домыштіс. Кöсјіс номјасыг шынастор вöчыштны—ез-жö вермы. Туплягö-ымзö коз-улын, ном куртчалöм-ны нинöм-нын Ваг оз кыв. Сöмын јурас öтигор бергалö—гортö кызкö воöдчыны...

Ез во гортöчыс Ваг... Унмовгіс, нем-кежлас унмовгіс коз-улö.

—„Уз-жö, уж-бертыгöј!—мед шöйтчас тенад музöм кі-кокыд, ужалыг мортöј! Коз-улын чужтыліс тенö тыла ректігөн мамыд, коз-улын-жö-і кувгін“...

Кулі морт, некod-тöдлытöг: оз бöрдны дінас муса ныв-пійс, оз бöрд сылөн дона гöтырыс... Гылöдісны-сілгісны коз-улын Ваг-гöгөр номјас, да јур-вөгтас коз-јывгаң көкің—нораа көкіс,—лыд-дöдліс арлыдсö Ваглыс...

Мöд луннас катыг пыжајас (ас-сіктса јöзыс) сувтісны сы-вөгтö, візöдöны—кöлуј-тыра пыж дом-јылын довјалö... Морт—некөн абу. Чукöстчісны,—некод ез шыаг, сöмын асланыс јөлөганыс гажтöма лөвтыштіс. Гөгөрвоісны... Кајісны коз-улö. Візöдöны—морт кын, дундöма, лөз... Ез ков віставны мыј-понда кувгöма Ваг. Шога візöдліс öткікыс Ваг пыж-вылö, да ышловчіс:

—Пыж-тырыс-тај-егкö „наңыс“-да...

Колі гожöм і ар... Воліс сы-бöрға вöјвылö кыквөгва төв—тупјыліс јенежгыс шондісö најт дöра öшанөн, кынтыліс-шебрöдліс муежсö гортвыв жежыд дöраөн... Сіркурыд шөгјас шыг-бöрын сод-тöд щöщ мунісны јöз-вывті... Но воіс тулыс—сылі лым, сыліны жежыдјас. Мезміс комі јöз, мезміс став Сöвет му. Тулыснас лун-төвкөд локтісны сарічыг пөткајас вöјвылö, воісны гортаныс-і піја-ныс Ваглөн.

Вөр-шöрын, ердтор-вылын, куз сöд мырјас-пөвстті лөзöдö-кыпöдчö кыз odja, куз ічаса су... Шувгöны лыска-пујас гөгöрыс: „ш... ш... ш... ш...“ Ерд-дорын, вөр шувгöм-сорыс, јансалыштö-кылыштö мөд-пөлөс—вöснөжык меліжык-шы: „с...с...с...с...“ Тајö медбөрја кіподтуј колöмыс Ваглөн, вермытöг, кыз-мырдја керöмыс. Копрагöны вөгт-куза шепјас, казтывлöны-ошкöны Ваглыс лөнінік адчытöм, но төдчана олөмсö, тыдавтöм, но колана ужсö.

12-öд во.

Помöсдін.

Шуда лун.

Тувсов рытö пызан-дорын
Гемö увлаң öшic жур.
Помтöм мөвпнас олöм жорö...
Сылы вескыд туж оз гур—
 Кöни бара шуда лун!
Пöлат-дорын важөн узö
Гемö-гöтыр, шог оз тöд.
Гемö-дадлөн гөлөм пуçö:
„Век көт гөллун-пыщкад пöд—
 Кöни бара шуда лун“.

Бөтö ускöдчылас гöтыр,
Ваңö-һима ичöt-пи;
Жуасöны комi вöжтыр:
„Висталöж-жö, вай, көт тi—
 Кöни мижан шуда лун“.

Гемö виставны оз öдзы—
Синмас аслас пемыд ру.
Кылö гылөм „ен-на бөрдзы—
Регыд жүгдас Комi му,
 Лоас мижан шуда лун“.

Шондi воic çик жур-вылö,
Гөрд жүгөрөн шыртыштiс.
Вөжыв лебач сафмiс кылö—
Комi жöзлы гылыштiс:
 „Парма—мижан шуда лун“.

Бикiң угi Гемö-вылö,
Öзтiс гөлөм, öзтiс кi.
Важсö коламöж ми ылö
Воы татчö, муса пи—
 Помтöм мижан шуда лун.

Ылын көнкö жүргö гылөм:
Парма вöжтыр вöчö уж...
Ужлөн гримгөм ылöç кылö,
Оз-i лаңтлы, чөвлы суц.
 Сенi мижан шуда лун.

Візер-віґті ордым тужöd
 Кер, шпал зіла петкöдам.
 Пурјөн увлаң Сыктив-јуöd
 Војвыв Карöґ кылöдам—

Сені мiјан шуда лун.

СССР-ыд секи вынмас,
 Щöщ-і јонмас Коми му.
 Мувыв јöz мед тенгыд кывлас
 Коми морт, вај, гора шу:

—Перјам агным шуда лун!

Пармазон.

Том јöзлы.

Ті, том јöz, пыр гажödчöј...
 Суас уж, ен дышödчöј.
 Выл оласноглөн подувјас,
 Ті вöчöј ас-кост öтувјас—

Тувтчалöј воґö!

Ферт, кадөн лолö гöкыдјас...
 Ті чегöј важ лок пыкödјас,
 Мед гөлөм öзјö-ыпјалö
 да сінныд бiјөн југјалö—

Вермöмлун көґöј!

Вын тiјан, мајбыр, öні ем.
 Том быдмыг раслы вöчöј нем,
 Мед шоггöм сiнва оз суґґыв,
 Мед зарны—нартыг оз тувтчыв

Најö мыш-вылö.

Ен сетчöј бокö! Вескыда
 Піскödöј ордым паскыда.
 Сöґ ужлөн мiча југöрыс
 Став тильгы јöзсö гөгöрыс

Кыскö, кылö.

Лөңiнөн пестöм ког оз кус!
 Мед мырғыс угö уна сурс,
 На-вөгтö сувтас уна выл.
 Уж нуны јортјас, ковмас збыл,

Медым уж верміс!

Тан шöјтчөг абу—вермасöј!
 Ен ојлав некод—термагöј
 Паныда ужјас ештöдны
 Ког-вылö јорттö ыштöдны,—

Мед ужгам бурміс!

Мы-нӧ тајӧ... Kodі tӧdac?

(Вӧт).

Шондіа гажа лун. Шочыніка пӧлыштавлӧ чужӧмад ӧебыдік тӧв. Воглала шылыд туж-куӧа, гӧгӧр виӧда, тӧдмала местајассӧ.

Ӧтар-мӧдар туж-бокас быдмӧны уна-пӧлӧс рӧма ӧоріӧјас. Аслым гӧлӧм-вылын быдӧн долыд. Мӧвпала: „тујсӧ таті бура-жӧ вӧчӧмаӧс, ӧік бытӧтӧ гумла“. Виӧда—ӧеылын кутіс тыдавны кушӧмкӧ сікт. Керӧс-бокӧ ју-пӧлӧныс пукгӧма, ӧік бытӧтӧ міјан Куӧіб-Шорјыв сіктным-код.

Муна воӧӧ, воглала ӧdjӧ, јона-ӧін пӧгалі. Пӧгыс чужӧм-папта зілвиӧд. Кышан соскӧн чышкышта-да, бара матыгтчыны куті зев жужыд гон-дорӧ, гонӧдыс визувтӧ ічӧтӧік шор. Виӧда-да, бытӧтӧ тӧдса ӧік міјан Кумак-шор-код.

Чој-шӧрас сувті да виӧдны куті. Керӧс-бокас зев міча пожӧм-јас да козјас быдмӧны. Јонжыка куті виӧдны-да, зев тӧдса кажітчыны кутіс, бытӧтӧ коркӧ тані вӧвлысӧма-ӧін.

Кажі пос-вылас. Јона-жӧ јонӧс поссӧ вӧчӧмаӧс. Ме чајта, со воӧн ташӧмыд ез вермы артмыны.

Друг кутіс мышкын мыјкӧ жургыны. Зев ӧdjӧ бергӧдчі да виӧдлі: ӧік-ӧін ме-дінын—талавны кӧсјӧ. Сегга-тај кыјі горӧдіс: рук-рук-рук!.. Ме сещӧма повчі, пос-вылас-і лызгысі-угі. Сіјӧ сӧмын журкӧнітіс пос-куӧаыс. Адӧылі-тај сӧмын: мышкас-і, воӧас гӧгылјас, вылысыс ічӧтӧік керка-код, ӧшінјас-і быдӧн емӧс, пышқас тырыс јӧз. Го-дівӧыд, вӧвтӧг мыј ӧdjӧ муніс. Мӧвпала, чојсӧ-ӧд, міга, кӧнкӧ јӧзыс кутасны лептыны. Виӧда јӧзыслыг петӧмсӧ—сіјӧ чој-паныдсӧ-ӧін кажӧ. Јылӧӧыс пыр кажіс—ез-і шӧйтчыв. Ыжыд дівӧыд-тај коркӧ лоас: јӧзыд кутісны керкајаснас-ӧін ветлыны, да-ӧд чојпаныдсӧ-і быдӧн кажӧ. Дыр тајі шенӧі-сулалі, мӧвпалі ӧол гӧгыла керка-јылыс.

Бара мӧдӧдчі воӧӧ... Паныдасіс кушӧмкӧ пӧчӧ. Сувті сы-дінӧ да јуалі:

— Тајӧ-нӧ, пӧчӧ, кушӧм сікт?

— Тајӧ, бур пі, Куӧіб-Шорјыв,—воча шуіс пӧчӧыд.

Менам гӧлӧмӧј вӧрӧіс, јургіӧј весіг сувтіс.

— Куӧіб-Шорјыв!.. Кыг-нӧ татчӧ локтіс Куӧіб-Шорјылыс?

— Ме мыјӧн тӧда. Тајӧ сіктсӧ немсӧ-ӧін шуӧны Куӧіб-Шорјылӧн.

— Кмм... Ме ог гӧгӧрво.

— Те-нӧ, бур пі, кытыг лоан?

— Ме... ме, ылыс, зев ылыс, пӧчӧ...

Аслам герамөј петіс, сөмын ег лыгт вігтагнысө, міжанлыг өіктсө шулывлісны Куңіб-Шоржылөн-жө-da. Торјөдчім. Мөді воғө мунны. Матыгтчыны куті өікт-дорас. Јона-жө гажа вөлөма: керка-јасыс ғырыгөг, гажаөг, кильчөјасыс ставыс мавтөма гөрд краска-јасөн. Өшінјасыс ғырыгөг, абу небөг міжан өіктын-коғөг.

Віқөда, кодјаскө шургөны локтөны, пуксөмаөг кущөмкө кык гөгылјас-вылө-da. Кокјаснас бергөдлөны, кырымнас кутчөсөмаөг кущөмкө воропјасө. сөмын чушјалөны ветлөны. Віқөдтө, дас арө-сајас пуксөмаөг-da, мыј-вылын ветлөны--оз-өд-і пөрны. Віқөда— өтї керкагаң петісны кыҗ-кымын чельағ посны. Ставныс ортчөн, кык мортөн сувталісны. Абу небөг міжан чельағ-коғөг,—ставныс өткоғ паскөмаөг, јонөг, он-на-кө міжан чельағкөд сорлав-а. Мөдіс-ны гераліг-тырјі, бығтө ғырыг том јөз ғылөны. Ме сегга јуалі:

— Кытчө-нө ті та-мындаыс мунанныд?

— Купајтчыны,—воғвывсаыс шуіс меным.

Бара мөдөдчі воғө. Көнкө кутіс таргөм-шы кывны. Таррр, Віқөда—мујас-вывтїыс зев ғырыг телегајас ветлөны. „Тайө-тај тракторөн, со трустыд, гөрөны“—мөвпышти. Вөліг һеуна куті гө-гөрвоны татчөс оланногсө.

Регыд кутісны чукөрөн-чукөрөн, быдлагаң воавны јөз. Став-ныс пырөны өтї зев ыжыд керкаө. Ме муні да, сетчө-жө пырі. Ставныс-һын пукгалөмаөг зев куҗ пызанјас-сајө. Морт кујім-һол вајалөны гојанјассө, ставныслы торја тагтіјасөн.

— Те-нө мыј сулалан, он пукгы?—шуіс һеыжыд тошка дадө.

Ме һөжјөһык матыгтчі пызан-дорас, дај тыртөм местаө пукгі. Меным пырыг-пыр вајісны торја тагтіөн шыд. Јона-һын кынөмөј сумалөма. Чөскыд шыдтө ставсө ректі. Сегга вајісны кущөмкө рок, дај кружкаөн јөв. Ставсө-і қік гојі, бура куснөдлі.

Гојөм-бөрас ставныс кутісны разөдчавны. Том јөзыс ставныс мунөны торјөн. Ме на-бөрга-жө куті вөтчыны. Муна, віқөда гөгөр-бок: өткымын важ керкајас-на емөг. Зев төдсаөг, сөмын јона-һын пөлһасөмаөг, вежһасөмаөг-da. Мукөдас өшінјасыс-һын абуөг. Том јөзыд ставныс кутісны пырны өтї керкаө. Віқөда, гіжөма зев міча гіжөдөн: „Лыҗҗыган керка“. Пырі щөщ пыцкас, пызанјас-вылас зев уна кущөм-гурө газетјас да журналјас. да-өд зев пөр-ыс дадөјас өчкіаөг лыҗҗысөны, пөрыс пөчјас щөщ-і. Һекущөм шум тај небөг абу.

Кутіс пемдыны. друг ломзіс електрічество—быд пызан-вегтын торја лампочка. дыр сені көјјалі, відлалі мыј-гурө.

— Мыјнө тіјан тані, кущөм олөм?—јуалі өтї мортлыг.

— Тајө Чішов-Јаковлөн да Макгім-Коллөн лөгөдөм коммуна-ыс,—воча шуіс өтї зорыһык дадө.

Ме вөлігтї гөгөрвоі мыј тані лөма; кущөм Куңіб-Шорјыв вө-лөма... Со мыј вөлөма, зонмө. Төда ме Чішов-Јаковтө, дај Макгім-Колтө—медвоғза котыртыгјас вөлісны. Со, кытчөғ машинајас су-қөдан төварішществогаһыд воөмаөг. Со көн олөмыд вөлөма!

Ас-мулы.

Комі му, чужан му мијан те
Зумыштчөм, жугылтчөм му!
Бур олөм гөлөмгаң сijaм тед...
Повтөг і вескыда пијантө
Сувтлытөг воҗө пыр ну!
Жугыль јөз оланін, көзыд ін,
Лун і вој ужалан ін!
Гөллуныд олөмтө көзөдө,
Синватө пычкөмөн сөзөдө—
Он вермы вогтыны сін...
Јөртөма-г пармаө лок јөзыд.
Көзыд сен, вөрпуыс—щем.
Луныг-лун содөма-г шоҗасыд...
Өтнадөн колөма-г вокјасыд
Göd вөрын коллыны нем...
Пондывли корелыны лөгыд ін,
Лептывли сы-понда зык.
Көсјылин бур олөм лөгөдны.
Весшөрө гөлөмтө пөгөдлин,—
Өнөз-на пыр вөлін цыг.
Помтө ез аҗывлы уж тенад.
Унаыг поҗавліс сој.
Озырјас пессөмөн-ружтөмөн,
Ембуртө, пөг тенгыд куштисны...
Сек вөлі гөд пемыд вој.
Өні-нө чөв мыјла олан те,
Зумыштчөм, жугылтчөм му?
Мөвпыштін гашкө важ олөмтө?
Гашкө-нө мыјыскө полан те?
Мыјыг-нө?.. Нинөм он шу.
Куз тујө өтнадөн петлывлін,
Ен повлы некодыг те:
Куш кiөн ош-вылө ветлывлін,
Мукөдлы шензантор сетлывлін.
Тенгыд-ө повнысө, тед!?...
Јі-пыщкын быдтін те пијантө,
Вөр пывган вөлі тед рај,—
Јонмөдін, чорчөдін сijaн те...

Комі му, чужан му мијан те,
 Петкөдлы јонлунтө вај.
 Јүгдөма... Шондыс петөма,
 Ҷірдалө, пөртмасө, гөрд,—
 Комілы вынебөс сетөма.
 Мездлунлөн воропыс шедөма...
 Јон лоі кікокным, көрт!
 Щыглунла вынјасным ез чінны,
 Мывкыдным важ-моз-на бур.
 Сувтлы вај гөллункөд венчыны—
 Јөзыс мед кутасны шенчыны...
 Чатөртчыв, пыркытлы јур!
 Кокнөдны олөмтө-вылөмтө
 Зумыда, вегкыда пет!
 ПуҶөдлы гөлөмтө... Кылан те
 Том јөзлыг гораа гылөмсө?—
 Выл олөм вөзјөны тед.
 Комі му, чужан му мијан те!
 Зумыштчөм, жугылтчөм му!
 Бур олөм гөлөмгаң сіјам тед...
 Повтөг і вегкыда піјантө
 Сувтлытөг воҶө пыр ну.

Пармазон.

* * *

Гыалө саріҶ—берегдор нөјтө,
 Ҷвер-моза ералө төв.
 Гы-пөвсө шөгсө, скөрлунсө вөјтө,
 Кезмөдө быд ловја лов.
 Шуштөма, нора шувгөны баҶјас.
 Лебалө ојаон каља.
 Путкылөн уна локтөны гыјас,
 Мыскөны берегдор гаља.
 Вежгыөн гөгөр быгјалө берег—
 Гы-сорөн вылө зев кајлө:
 Веглаған ракјас, ракпаңјас вөрөк...
 Савкытас вежгы да вөјлө.
 Качлөны гыјас, вачірјыс резгө,
 Пөртмасө дөна із мольлөн.
 Быд гыөн берег чышкыгө, мысгө,
 Быд гыбөр овмөдчө вылөн.

Јаралö шондi...

(Комi автономiјалы 8 во тырöм-куџа).

Јаралö шондi,
доналöм би.
Ставмусö шонтö.
Шонты, бур пи.

Тулысыс гажа,
Оңалö мај...
Олöмыс важас
Јöзсö оз вај.

Радрасөн мунам,
дöлалö плаг;
Јöзыс зев уна,
Чужöмныс рад.

Комi јöз тöдö
Мај витöд лун.
Мез налы шедi,—
Кодыс оз вун.

Пармаын быдмiм,
Тöдлимöј шог.
Враг-вылö лыблiм
Комi чој-вок.

Врадрасöс чiрсiм—
Вöчим пуг-паг.
Бура-i кырссiм,
Весалим таг.

Ас вынөн дорiм
Југјалан көрт.
Сiнјастö јорö—
Плагјасным гөрд.

Комi му кыптö,
Јургö выл гор.
Ужалыс, гыпкы—
Выл олöм дор.

Сöлöмным кыпид,
Брунјалö сөн:
Быд сöкыд лыбö
Ужын, көт көн.

Торкыгöс вештам—
Горöдам: „Кеж!“
Озырлөн „пешка“
Мырсыгыл пеж.

ВеКаПö вегкыд,
Леңинлөн пи.
Кодлы тан эескыд,
Весагöј тi.

Уж мiјан кiын—
Бергöдам му;
Ваын көт биын—
Бөрлаң он ну.

Пармаö өзјас
Леңинлөн би.
Важыслы сөвзас
Мiјан том пи.

Јаралö шондi,
доналöм би.
Ставмусö шонтö.
Шонты, бур пи.

Кыңи поп ворөөис кык мөс.

(Мойд-кисё, збыль).

Вөтасё поп:

Сурі сылы зарңи тыра ноп,
Ыжыд да гөкыд.

Кыјис-таж батушөс грекыд—
Јенмөс вунөдіс сен:

„Зарңыд-пө сещөм-жө јен!
Өні-пө ме овмөдча бура,
Кујим го плаҕҕе матушлы вура,
Төв-кежлө вөча кыҕ-кымын паг.
Сөмын-таж, мајбырөј, даҕ!..“

Көсјис-на шуны:

„Понда-пө шампанскеј јуны,
Нывјаскөд пуҕөдла вір!“—
да радысла саҕміс зікпыр...

Вөтыд-кө долыд,
Вемөснад ворслывлө лолыд.
Батуш оз бөрд,
Вашјалө, ҕерт.

Четчис да гөтырлы горзө,
Вігталө сылы вөталанторсө:

„Матушөј, ынөм те он төд,
Кушөм ме адҕылі вөт!

Ме вөлөм Ош-гіктө муна.

Ем сені уна

Јенмөс раҕејтыс јөз.

Көсјі налыс корыштны пес.

Өдјө егкө сетчө ме ҕурі
да туж-вывөіс зарңи мем сурі
ҕоң ноп!—

Кіјассө лептіс поп.—

Ноп-воҕад ме, матушөј, јөјмі,
Раҕны-ңи, бостны сіјөс ог слөјмы;

Муртса саҕөј ез быр—

Сулала, быҕҕөкө мыр.

Мөвпјас сөгга јурын пондісны дурны:

Кујим го плаҕҕе көсјі теныд вурны...

da vötagömyd seščöm taj со:
 Саdми да һинөм ез ло!
 Матушөј, мыј-возын тајө?
 Мыј тащөм вөтыд мијанлы ваяө—
 Омөл-ө бур?
 Вая-жө менгым жүгдөдышт жүр!“
 Попаdда гыжыштіс кынөм:
 „Мөвпавны тазі зік һинөм,
 Зарһи тыра ноп
 Абу сіг гоб!
 Чајта ме, казтывны кодөс-кө лоас...
 Гөмторјыд Һептаd-і воас.
 Шаңжык-кө вескалас јөз,
 Сөтыштан гашкө-і мөс!..“
 Поплөн вежөрыс жүгдіс.
 Морөс-вылө кі сіјө пунктіс,
 Образлаң виžөдліс меліја сіз:
 „Господөј, гөльлуныг мијанөс виž,
 Ысты те мијанлы һаһсө і совсө,
 Перјы кодлыг-кө ловсө—
 Мед егкө інас бур вөт,
 Сөлөмным мијан гажмыштас мед!..“
 Попаdда самөвар шонтіс.
 Бауш щая јуны пондіс,
 Кіас ічөтік паң,
 Нурулас һебыдік һаң.
 Коркө—регыд-ө, дыр-ө—
 Керкаө нывбаба пырө,
 Вігыг Суз-Петырлөн пөв,
 Ачыс рамынік зев.
 Попөс тувкһитіс матуш:
 „Adзан-пө, бауш,
 Весшөрө вөтыд ез вош!..“
 Бауш малыштіс тош.
 Бөрдзіс Суз-Петырлөн гөтыр:
 „Менам-пө кувгөма Петыр,
 Кујлө-һин кын,
 Куһөма гін!..“
 Бауш кыз рушкусө тасмаөн зевтіс,
 Сегга пернапас чөвтіс:
 „Господөј, бост Петыр-вокөјлыг лов,
 Ез сіјө лок-ногөн ов!
 Гінватө, Ода, һинөмла леžны.
 Буржыка колө гылөдөм вөчны.
 Кулыгыдлы медга мусатор,
 Сіјөс бура гылөдөны кор!

Ог-һин ме дышодчы, вескыда шуа,
 Соборон сижос вичкоо нуа,
 Гуоҗыс кольлода звонитигтыр.
 Звонтөг сижө муо оз пыр!
 Җебөм-бөрад Петыртө каҗывны ковмас.
 Кушөм-нө, Одук, тенад овмөс?
 Каҗтылөмгыд дон
 Сетны меным верман ескө-он?
 Баушлөн бугылыс јогмис.
 Офалөн гинваыс когмис,
 Улөник копыртчис коңөрлөн мыш:
 „Сета тенид, баушөј, ыж!“
 Попафда попөс тувкнитис бара,
 Пельас вашнитис јара:
 „Ен өни уҗ, пөрыс бес—
 Кор сылыс мөс!“
 Баушөс велөдны һинөмла вөлі.
 Кыв сылөн лоі зев мелі:
 „Ыжыдлөн, Одукөј, уна-ө јаж?
 Ыж-помгыд рајад он кај!
 донсө-кө ыжыдлыг арталам-течам,
 Öтик өбөдһа ми сы-вылө вөчам,
 Öтыг каҗтылам Петыртө ми.
 Он тајөн кусөд ад-пыщса би!
 Рајө-кө көсјан те мужиктө пыртны,
 Грекыдлыг гурансө ковмыштас тыртны,
 Шылөдны лолыдлы туј...
 Кокһа сижос рајад он сүј.
 Нельамын өбөдһа он-кө те гылөд,
 Сы-вылыг гректө он гылөд,
 Апыштас сижос адыслөн вом—
 Пуктасны сы-улө доналөм шом.
 Щөктан-кө, јен-воҗын, гис-моз, ме ломҗа—
 Нельамын өбөдһа кырҗышта помга.
 Абу-кө сы-вылө сөм—
 Мөстө сетыштан мем!“
 Ышловзис Офа: „Олам ми гөһа.
 Сещөм-тај господлөн вөһа.
 Челафөј менам посһыс һоль...
 Мөстө-кө сета—һинөм оз кол!“
 Којмөдыг тувкнитис баушөс матуш:
 „Ен ылав, бауш,
 Абу те золанһик уҗ—
 Мыј колө виставны куж!“
 Баушлөн јурас сөвтөма вежөр,
 Абу іҗас да ежөр,

Jöjlунөн сijö ез ов,
 Индалом сылы ез ков.
 Терыба сijö кыз ыга богтис,
 Шөрөдыс вогтис:
 „Öдукөj, со, шондибан,
 Jenмыд мыj шуома тан.
 Гольд-көт медбөрja овмөссө гетас,
 Пыр сылөн кынөмыс пөтас,
 Ембурыс сылөн оз чин,
 Уж-вылө содтыштас вын.
 Картагыд тенад мунас-кө мөскыд,
 Раj өзөс Петырлы оз ло-нын зескыд.
 Ачыл он воргги те сен—
 Куjим-мында гетас теныд jen!“
 „Оз-кө ло, багушөj, сiзi,
 Чельаднас ола ме кызи?“—
 Juалис Öда, да, поп вөли суг—
 Чужөмнас һажтө ез уг.
 „Öдукөj, госпофид чельадтө вердас,
 Выл куjим мөс тенад картаö jөртас.
 Ен-на те та-вөсна пов—
 Jөвтөг он ов!“
 Багушлыг кывjассө вегкыдөн чажтис
 Гуз-Петыр-гөтыр, даj кажтис:
 „Сещөм-кө угас мем шуд,
 Мөстө ог кут!“
 Мөдтор ез куж сөгга шуны,
 Поп-ордыг мунi.
 Пондiс jөктыны поп:
 „Ез-пө-таж ылөд зарни тыра ноп!“
 Попадда щөщ ськөд jөктө,
 Ödjөжык гуавны Петыртө щөктө,
 Мед-пө оз ловзы-нын бөр,
 Зiла-пө багушөj, вөр!..
 Сылөдан уж абу сөкыд,
 Поэ сijөс ештөдны регыд.
 Kodjöма-кө гу.
 „Со свjатыми упокоj“ сөмын шу.
 Кулыг-динө багуш, рака-моз, лебiс,
 факкөд сijөс сылөдiс да зөбiс.
 Вель лөгыд вөли звөн
 Петыр лов-куза сен.
 Кутта паңалигөн сувтисны да гора
 Гылисны нора.
 Бөрja-помас ош-моз равөстiс фак,
 Агсө ез лак.

Пызан-сајыг поп сегда четчис,
 Картаө летчис,
 Гуруклы голаас көрталіс гез
 дај нуис Петыр-гөтырлыг мөс.
 Нуғас висталис: Өфук, ен шогғы,
 Јона ен нокғы.
 Господлөн милөст оз-кө быр,
 Скөтыд тенад лоас карта-тыр!“
 Поплыг тајө шуөм
 да мөс нуөм
 Кывлис да адзылис уна-коф морт,
 Төдліс весіг ісплкомса јорт...
 Мөстөг Өфа олө.
 Јөлыс ескө челафлы колө,
 да Петырлы колөжык-на рај.
 Мукөд-ногөн сіјө рајас оз кај.
 Өті рытө Өфалөн нылыс
 Картагыс мөс баксөм кыліс:
 „Гурукыд, мамукөј, ез-ө-пө во?
 Ҷик сылөн гөлөсыс, со!“
 Өфалөн гинмыс пагкыда воггіс:
 „Кытыг-нө Гурукыд богтсис?“
 Ез сегда жујјав-нын дыр,
 Картаө ускөдчис пыр.
 Вірөдө, адзө: сулалө гідын,
 Өзөсгаңыс ңеуна пыдын,
 Поплы сетан мөс, дона јур,
 Вылө лептөма сур.
 Бергөдчис мөдарө: „Мыј-нө-пө тајө?
 Збылыг-тај госпофыд милөгтсө ваяө!“
 Радысла Өфа јөјмөма Ҷик:
 Сы-возын „тајтөыд“ нөшта-на кык!
 Кыкнаныс ыжыдөс, бытфөкө јөра,
 Кыкнанлөн өшалө јөв-тыра вөра,
 Бокјасыс, мајбырөј, абу-тај кос—
 Пагтала гөс.
 Четчавны пондіс Өфалөн сөлөм:
 „Бафшыд оз-на-тај ылөдчы, вөлөм,
 Јенмыд-тај, буракө, ем,
 Мөсјасөн тыртіс картасө мем!“
 Регыдөн сіјө пөдөнча богтис,
 Кујимнан тајтөлыг вөрасө когтис.
 Көкјамыс кринчаө сөзөдіс јөв—
 Ңекор-на сы-мында јөлыс ез вөв.
 Та-бөрын сиктө ошјысны петис:
 „Меным-пө госпофыд сетис

Öti-pyççыд—кујим бур мөс!“
 Шенчө, чујмөма јөз...
 Мөд луннас попаçда котөртө-төвчө,
 Виччө да сөвчө:
 „Гусагны пондин-таж, Öдүкөј, те,
 Векыда вистала ме!
 Кујим мөс төрыт вошисны мијан.
 (На-костын вөли Гурукыд тижан).
 Төда ме, ставныс картаад тан.
 Леç најөс, Öдүк, лок горни ен пан!“
 Матушөс Öда бурө ез пукты:
 „Лаңтышт-пө һеуна, çизгыныд дугды,
 Мөсçассө менгым ен кор,
 Тажө менам јенлөн сетантор!“
 Куш киөн мунис сөг матуш.
 Локтис да пөсавтөç горнитис бауш:
 „Öдүкөј, горшаган-гректө ен вөч,
 Мөсçастө картагыд леç!“
 Öда өтигор долө:
 „Ставыс-пө ме-ордын колө,
 Мыј меным мөдөдис јен—
 Нөкушөм грек абу сен!“
 Поп, Петыр-гөтырөс јорис,
 Сөгга исполкомө сижөс корис.
 Сені паскөдис вом:
 „Отсав меным, муса исполком!“
 Тащөм сивө сиктын ез-на вөвлы
 „Чөвлы-пө, баушөј, чөвлы,
 Регыçик төсмалам ми,
 Кушөм-ногөн çугинныд ти!“
 Нөдыр-мыçти исполкомса судыс
 Асгыс шуөм лыçыны кутис:
 „Öдалөн абу тані мыж.
 Абу сижө кушөмкө шыш.
 Попыс уна јөз-дырји шуис
 (Кор Гуруктө нуис),
 Öдалы-пө јенмыс пырыг-пыр
 Мөсçассө сетас карта-тыр.
 Öни поп-ногөн лоис:
 Öда картаө кујим мөс воис
 Јенгаһыс, сөрт.
 Öда најөс мырдөн ез јөрт.
 Мед сижө повтөг мөсçассө вичас,
 Вердас налы турун көч иçас.
 Сөгга-і пом!“—
 Шуис исполком.

Jортчыштіс поп да петіс,
 Кабакö möдіс,
 Ез весіг матуш-дінö мун,
 Шогысла јуіс сізім лун.
 Попадѣа јен-вылö скöрміс,
 Кулакөн öбразö—зур:
 „Абу-пö те, господöј, бур!..“
 Тазі поп нажетка коргіс
 да асгыс мөсјассö ворггіс.
 Ылöдіс бағушöс вöт—
 Омöль-кынзї, Һінöм ез сет.

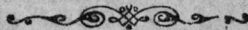

Пармазон.

* * *

Вужöр угі му-вылö—
 Угі вој.
 Нывлөн горзöм шы кылö:
 —Ој-ја-ој!..
 Ез-на мытчыг төлыг бан:
 Пемыд-сап...
 „дугды, јöјук Öлөксан!
 Таз ен шап“.
 Петіс төлыг чарлаөн,
 Езыгөн;
 Којіс ныла-зонмаөс,
 Адзїс вен.
 Кабыртöма јурғи прат
 Зонлөн кї:
 —Час-пö тенö, мағ да мағ,
 Ог-кö вї...
 Ветлö кулак бөр-ї вөз,
 Нывлы страк:
 Лөсöдö кулаклы соз,—
 „Ој-ја... ок!“
 Тöлыг һумдöма оз каят—
 Југјалö,
 Кызї öшöм езыг шајт
 Зїрдалö.

Кевмөм нывлөн кыліс дыр:
 „Öлук, лез...“
 —„Вїна јутöг ме ог пыр,
 Һї ог лез!...“
 Кылö бөрдөм... „Ен бөрд! Лөн!“—
 Шарöбтіс
 Зонлөн кучїк тасма вөн...
 Чалöбтіс...
 Ымзöм... „дырö он те вај?
 Боста лов!
 Ем да он сет!.. Најан-тај!“—
 Шкув да шков.
 Тöлыг бансö саядöдіс—
 Шога шог.
 Војга гуа кыдöдіс
 Уна-ног.
 Уна адзївлїс му еж—
 Уна пөж.
 Кодлыг тајö сїн оз веж,
 Код оз кеж?
 Тајö овлö мїјан збыл,
 Кызї мыл...
 дојдö олөм течас выл—
 Кољас кїл.

Со, колөкө-і, ужав.

Өніја јөзүд вивті-жө попјастө омөлтөны. Сіја-і горні: попыс-пө Гемө гөтырөс пөрјалөма, попыд горш, җептыс ыжыд... Ме-ногөн-кө һекушөм дівө сені абу: најө зев гамадс.

Богтам отеч Соломонөс. Кыз-нө сіјөс он ошкы, сыыг актив-неј, воэө муныг мортыд сіктын зев еща. Оз-тај сіјө міјан-моз уэ, вылтө-кө кывлас. Мыј сөвет-властыд вылтор мөдас вөчны, отеч Соломон оз-бара бокө колтчы, пырыстөм-пыр молебен ылөптас да проповед вігталас. Лыбө сөветскеј драһніктө өтіөс оз кол, став-сө вічко службаөн колльөдас. Богтам көт нывбабаслыг ставму-ывса праһніклунтө: өніөз-на став сіктыс гаралө сылыг проповед-сө да службасө. Проповед лыфдыгас став пөчөыс сырқјалөмөн бөрдісны. Бөрја помас сіңі-і гаркһітіс:

— Тырмас, міјан вічкојасын нывбабасөс местаөн увтыртны. Тырмас нывбабаслы шујга-бокын сулавны. Өнігаһ ме шуа—коді көні көсјө сулавны, сені сылы-і позө,—со кушөм міјан отеч Соломоныд.

Богтам өніја гөран-көзән кампаһне нуөдөм. Медга бур агро-номыг воэ отеч Соломоныд кваһітчіс ујас. Сіјө көзтөзыс јона јуөр-тіс јөзтө:

— Православнејјас!.. Локтө көза кад, думыштілөј воэыв уро-жај-понда, матыгтөј јенлаһ. Тајө вежонсө шуам урожај кыпөдан вежонөн. Мед өті морт оз колтчы тајө ужыг. Тајө вежоннас мі-возын сулалө ыжыд мог: Став көјдыснымөс вежөдны; вежөдавны вөв, мөс да мукөд пемөссө. Сывны торја да өтувја молебенјас да сің воэө.

Вічко өзөс, стен, вічко өграда, ставыс тырі герпасјасөн да лозунгјасөн:

„Јенлы ескыјас, јурбітамөј өтвылыг урожај кыпөдөм-вөсна“..
„Таво-кежлө сетөма заданһе, вежөдны вежа ваөн көјдыс 100%-вылө“.

„Һекөд ен көзө вежөдтөм көјдысөн“.

Вічко өграда өзөсас гырыга-мічаа, вомөныс, гөрд шыпасјасөн, жежыд дөра-вивті һужөдөма:

Мольіватөг оз кыпты овмөс.

Локтан вөскрегеһнанас өтувја ыжыд молебен җажөбтіс. Асыв-сагаһ гажаа тоһгөмөн җуксалісны јөзөс. Вічко тырі. Молебен,

mödödçis. Важөн-нын кылö факлөн ғылөм. Матысмө проповед. факлөн горөдiс:

— Таво-кежлө содтыны урожај 35%-вылө—јенмөс кора-ам!..

Кырлөсын оз уңы:

— Јенмөс корам, јенмөс корам, јенмөс ко...о...ра... ам!..

— Јенлы ескыгјас, урожај воөм-бөрын, 50%-сө јенлы ге...е...та...ам!..

— Јенлы сетам, јенлы сетам, јенлы сета...а...ам...м!..

Шарк-муні, воггiс торја өзөс, петiс отеч Соломон: жежыд рi-зiа, кадилөа, воггiс проповед.

Чорыд мiча кывјасөн, өлөмгаңыс чуксалис јөзсө отеч Соломон јенкөд отув кыпөдны урожај:

— Бурмас-кө милөгта јенмыд, кыпөдас мiжанлыг урожај 100%-вылө. Ставныд төдөд, кың Сус-крiстос вөчiс урожај—вiт һанөн вердiс сурс јөзөс, дај колыс-на мөд сы-мында. Скөрмас-кө јен—муным гөд лоө мiжан, пырк-мунө—вөрчас став муыс, стенјас гармунөны, өшыңјас зiлгыгасны, кывны кутас аңтiкрiст трубалөн шы...

Друг кысаң-кө кутiс кывны немөн һекывлытөм шум, бытөө мыкө саргө-лi, уна порг руксөны-лi... Шумыс пыр содө, һөжјө-һык матысмө-и матысмө... Зiла-зөла кывны кутiсны өшiңјас.

— Аңтiкрiст!..

— Вошi јурјасным!..

— Воiс!.. Господеј!..

Шөпкөдөны јенлы ескыг јөз. Унаөн угкөдчiсны пiңөс-вылас да кутiсны клонгыны-јурбитны. Вегiг отеч Соломон чујмiс, вунөдiс проповедсө да вомсө паскөдөмөн кывзө.

— Јортјас!..—горөдiс кысаңкө том гөлөс.—Тажө-таж трактор локтө карыг—дөвајаслы да вөвтөмјаслы гөрны кутас!..

— Трактор!..—өтмоз лолыштiсны јөз да өтмоз-жө угкөдчiсны петны вiчкоыг.

Отеч Соломон чујмiс, кадилөнас зiлгө, котралө, горзө:

— Православнејјас!.. Јурбитыштамөј воңжык урожај кыптөм-вөсна, јурбитам... Бөрын сетчө мунамөј... Трактор-јывыд вөјө јурбитамөј!..

Шынөн чушкiгтыр, гөрд дөрапасјаса, шапа iсковтө сiкт-куңа јөзсө отувтыг—сөветскеј трактор. Ыжыд гiнјассө вогтөмөн вiңөдөны јөз адзывлытөм звер-вылө.

Трактор саргiс-мунiс вiчко-дiнти. Став јөзыс угкөдчiс бөргаңыс. Вiчкоыг гутјас-моз четчалөны бөрја јөз. Мед бөрја пөчөкөд котөрөн петiс отеч Соломон; өтi кiас кадилө, мөднас чорыда кутчыгөма пөчөлы ковтаас. Пөчө повзөмысла зiзгө порг-пi-моз, сөгга јона һещыштчөмөн мынiс отеч Соломон кыг да угкөдчiс өгрөда өзөсө.

Отеч Соломон (јанзiм-и вiставнысө) чорыда матөктiс да кадилөнас лыјiс пөчөдылы. Кадилөыд јөг помнас сачiс пөчөлы задјас. Пөчөыд најан вөв-моз чужыгiс кокјаснас, лептыштiс мешајтчан-

иныг јупка бөждорсө да воғо коксө шыблалөмөн котөртис јөз му-
нан инлаң.

Отөч Соломон сөлыштіс, сөгга бергөдчис факлаң:

— Тырмас, отөч факон. Пөртчы ризитө. Öнija јөзыдлы көт кыз
ужав, чөгтө он во.

Ильа-Вас.

Јенмыд ловчөма.

(Фемјан Беднеј-сөрти).

Бағушколөн, Семен поплөн,
Вөлі гөмтор, мыжкө ноп-мөд.
Абу фивө, ен ті шенчөј, ен:
Кевміс јона—сетис јен.
Кодыр кыптис ыжыд венчөм,
Мырфалисны озырјаслыг гөм,
Попыд повчис: богтасны щощ менгым,
Колъ паг-һи көм.
Сөгга пыдөжык мед рөбны гөмсө,
Өти пемыд војө
Фенга јашщик кыскис
Алтар-пыщкө.
Јашщик-вылас гижис мелөн:
„Тажө дозјас јенлөн телө“.
Пөнөмарыс вөлөм суг:
Сіјө ректас јашщик кушөң
(Өти вој оз уғ).
Сөгга гижөд-динө содтас:
„Тані јенлөн абу шој—
Сіјө ловчис колан вој“.

1925 во

Бөрја бовгөмјас.

Вөлөгт-помын,
Керөс-јылын,
Паскыд вомөн
дасөн-кымын,
Ыргөн горөн,
Сінва сорөн—
Жынјан чукөр бовгөны.
Посні, гырыг,
Зев шог-пырыг,
Сынөд-пөвсын јургөны:
—ҫили-бом, ҫили-бом,
ҫили-ҫили-бруңи-браң...
Важөн овны вөлі шаң:
Сојны көзлытөг даг һаң.
—Аттө ҫивө,
Жынјан бувгө,
Кыза мургө,
Куза јургө.
Нөжјөн сылө
Шыыс сылөн,
Сынөд гыын дыр оз лаңт.
—Олөм вежгө:
Важыс вешјө,
Колө бөрө,
Јирө пөдө...
Важ олөмлы воө пом,
Бом, бом!..
Воча сылы
Лөвтө, кылө,
Вөснi шыөн
Сынөд гыын,
Медча најө-пыщкыг том:
—ҫили-ҫили...
Важөн вөлі
Празниклунө
Јөзыс уна—
Вiчко тыр;

Быдсөн сујө асгыс ныр.
Өнi те тан
Кывтө летан,
Јурган, јурган,
Бөрас музан—
Өтi зон-һi, ныв оз пыр.
Сөмын кыгкө
Шој-код кысгө,
Ојзө, ружтө,
Кызө, пушкө,
Пельтөм, сiнтөм,
Комын пiңтөм,
Крука бед-код пөрыг „ыж“.
Уна-вылө
Празниклунө
Сурас сөмын
Морт кыч-комын,
Ставыс мөда-мөдгыс зор.
Морө „ыжас“:
Шыр, да гыжас,
Шензы, гөлағ...
Таһнад збылыг
Вермас воны „ыжыд вiз“.
—Нөдө, нөдө:
Коди төдө,
Мыјла өнi
Јөйтөдлыны
Ог-һин вермөј јөзсө ми?
Коди вогтө налы сiн?
Коди? Коди?..
—Төдам, төдам;
Вө-Ка-Пө, да
Комсомол...
ҫили-бом, ҫили-бом,
Важ олөмлы воас пом.

Кыѳод...

дасөкмыс салдат, дасөкмыс морт
Вошны пармаа вөрө.

Оз төдны фронтсө, оз төдны горт,
Оз кужны муннысө воѳө-ні бөрө.

Салдатөс муртса җик шонөдө пас,
Кіаныс пішчалҗас емөс. —
Шапкаас гөрд җвезда—jugҗалан пас.
Сувтөмаг пармаө шемөс.

Воѳвылын зев матын гөрдҗаслөн враг,
Муннысө сетчө оз лыгтны;
Мөдарын морөсөҗ лымҗас, гөд җаг.
Пемыд воҗ. Мунны оз пістны.

Олісны салдатҗас вөрын вел дыр...
Ок, ескө, өні-кө лыҗҗыд,
Ез волы міҗанлы секі-і кыр!
Пармаөд повтөг ми пызјім.

Рытлаңыс на-дорө локтіс выл морт,
Муҗысла лым-вылө угі. ^{алл}_{төс}
Оз төдны, код локтіс—враг али јорт,
Бөр-вылас гөрд јортөн шугіс.

— Мунөҗ, ваҗ, нурҗасөд, кышолөн пыр,
Тіҗанлы туж сеті гурө.
Гөгөрын жеҗыдҗас—врагҗас җик тыр...
Абу жал менам том јурөҗ.

Патрон да һаңтор ті колыштөҗ мем,
Төдмала жеҗыдлыг вынсө.
Вынјөрөҗ еща көт, пөгвирөҗем,
Пырыг-пыр менө оз кынтөд.

Сек-кості гөрдҗасөс вајөдөҗ ті.
Пулемет кыскөҗ щөщ накөд.
Естөні тыдалө һеыҗыд ді.
Сетчө ме кыгга сук җагөд.

дасөкмыс салдатыд вужісны нур,
Ыстісны мортыдлы өтсөг.
Колтчысыд жеҗыдлы тајкө оз гур...
Кынтөма кісө і коксө.

Төдісны код вөлөм сецөм збоҗ морт,
Код локтіс мездыны најөс:
Вөлөма кыѳөдыд коммунист јорт...
Җеҗыдлыг јуөрҗас вајіс.

— Ог, ог вермы сөгөа. Те ачыл мөвпыштлы, вөвјасыл-өд өні зев донтөмөс, кытчо ме сјјс вошта?

— Со ветымын-кө-і, мед сјзі лоас. Вај кі!

донјаөм-бөрын кутісны јуны ліпкі. Герга-Степан пыртіс чуланыс кык су-
ла роч-віна.

— Ліпкітө јуам кыкнанымлыс өтмындаөһ, — вјнасө пыртігөн мудера шуіс
Герга-Степан. — Аскі те нуөд вөвтө базар-вылө, сөмын мед һекод ас өіктса оз
төдлы меөһ вөвтө бөстөмтө.

* * *

Аскінас Јер-Мітреј нуіс Рыжкөсө базар-вылө да өетіс Герга-Степанлы. Јер-
Мітрејлы мошна-тырыс вөвөсүд лоі сөмыс. Нумјалөмөн ветлөдлө сјјө базар-куча,
ачыс мөвпалө: Өні ме зік буржуј-код, тајө сөм-вылас том вөв лөсөда, да кер-
каөс вевта. Дыр котраліс базарөд — көсјіс һөбны томынык вөв, сөгөа ез сур
сылы-кофыс-да, дөзміс. „Муна-да сугедлыс лушщө һөба...“ — мөвпавны кутіс өт-
насөн Јер-Мітреј.

Уна јөз ветлөны лавкајас-дорын, өтитор да мөдтор бөсталөны. Уна дадөјас
чукөртчөмаөс роч-віна вузалан лавка-дорө. Мукөдыс гажадө-һін.

Јер-Мітрејлы мөвп-вылас угі төрытја рытыд — Герга-Степан-ордын роч віна
тула-сајын пукалөмыд.

— Талун-өд-і меным аслым почө бөстны гөрд јура дозтө. Өті шайт-жынтө
көт-і бырөдан, һінөм өні оз-і төдчыв. Өд, чөлөј со дај ветымын шайт менам ем!
Пырала.

— Терыба, мужікјас-костөд сүјласөмөн Јер-Мітреј пыріс віна вузавлан-інө.

— Кывзы, төварыш! Вај, сөт меным өті доз, — шошсө чургөдөмөн коріс ро-
чөдыс вузалысөсылыс.

Вузасысүд регыд-і өетіс.

— Тајөн пожышта гөлаөс-да, кокһижык лоас гөртө мунһытө, — мөвпыштіс
Мітрејыд петігас.

Кілчө-вылас-і жыһјаліс суласө гөла-помөыс. Мөдөдчіс гөртлаһ. Көкјаслы
јуыштөмөыс быттөкө кокһижык лоі мунһы.

— Лөсөд-жө, јерөмакаһыд, вөлөма тајө... Помала-һін лушщө ставсө. Бөс-
та-да, уліч шөрас-і куштышта помөыс, — кыскіс һөпөыс да кутіс һылавны. Жыһ-
дорөыс уна јуіс. Мөдөдчіс гөртлаһыс, ачыс һумјалыштө, өтһасөн гөрһітө: — Ачым
ме өні Мітреј Јермілөвіч! Нөкодлөн пөшті мјјан өіктын өні ме-мында сөмыс абу.

Көкјасыс Мітрејлөн аөныс нуөны, быттө бур вөв брыһөдө гөртлаһыс. Нө-
дыр мунөм-мыгті јурыс кутіс сөктыны. Жынтујсө муніс да пукеіс курітчыны.
Һөптас сүјіс кісө-да, сулаыд кі-улас сүрі сылы. Бара шпыһмуні.

— Пөкмөһла... Со-тај көһі һөкарствоыс вөлөма, — Мітреј көңыд вадс-моз-жө
кутіс помөыс јуны вјнатө, ставсө помаліс. Јүөм-бөрын вөсег вунөдіс-і курітчөмтө.

— Өні сөгөа пукеывтөг гөртөң воа.

Бара мөдөдчіс, пөһһөсег-тырјі-һін, гөртлаһыс.

Јурыс зікөң кутіс сөктыны, өінјасыс гудырмісны, ставыс кутіс өін-воңас бер-
гавны, јурыс мулаһ лычкө. Кежыштіс туж-боклаһыс-да, көзпу понөһ-дорө-і лыз-
гысіс. Вуніс Јер-Мітрејлөн вөв вузалөмыс, вуні-і со ветымын шайт сөмыс һөп-
өыс. Көзпу понөһ-дорын кутіс кывһы ныргөрөн уңөм.

Рытыв төв швачкө ымзөмөн, көјө посһідік арга зер, сөмын уңыс мортыдлы
вөсөкө. Нырһас сөмын шкоргө.

* * *

Рытјавыв матыгтчіс. Базар-вылыс јөзыс мөдөдчалісны гөртјасаныс. Мөдіс-і
Герга-Степан. Јер-Мітрејлыс вөвсө вузаліс кыкөо шайтыс, пырыстөм-пыр-і іһаліс.
Друг вөлыс Степанлөн нырјассө кутіс вывлаһ лептавны да шкоркөддлыны...

— Ө-ө, мыј сені дукаган! Ошјас да көјінјас алы мыј өікт-дорад лөктісны!

Четчїс Герга-Степан тѣлегаасы да кутїс вїзѳдны туж-бокјассѳ. Сегге друг адѳис мыкѳ морт-коѳѳс—котѳрѳн кежїс тув-вывгыс сылан. Матыѳтчїс уѳыг-дїнад, копыртчїс да пыр-ї тѳдїс Јер-Мїтрејтѳ. Горѳдїс, тракнїтїс Мїтрејѳс, сѳмын сїјѳ оз шыаг—шкорѳѳ-уѳѳ.

— Кытѳѳ бара ѳѳмсѳ воштїс-а? Часлы, ме вїзѳдла ѳепјасгыс, гашкѳ-ї кѳн-кѳ матын.

Кутїс корыгны. Адѳис гачѳепсѳ, малыштїс. Ем. Сујїс кїсѳ да кыскїс кѳш-ѳлсѳ.

— Татѳѳ-кѳ колан—гусаласны јешѳѳ ѳѳмсѳ. Гѳрыг бѳста. Медым, кор саѳмас, повѳылас—велалас воѳѳ-кежлѳ ѳѳмѳн вѳѳїтчыны,—мѳвпыштїс Степан.

Јер-Мїтрејѳс ез-ї саѳмѳд. Пукѳїс тѣлегаѳ да рѳттїс гортлаңыс.

— Оз пропаѳїт,—мѳвпыштѳм-моз шуїс Степан да плѳтѳн кучкѳмѳн вѳвсѳ ѳѳѳѳдїс.

* * *

Недыр-мыгѳї Јер-Мїтреј саѳмїс. Јурыс зев јона вїѳѳ. Ез-ї мѳвпыштлы сїјѳ ѳѳм-јывгыд, ѳѳѳѳжык кутїс котѳртны гортлаңыс. Воїс гортѳ војшѳркадын-нїн. Не-кодлы ез шыаглы—водїс пачѳѳр-вылѳ.

Асыввоѳнас гѳтырыс четчїс да кутїс јуагны:

— Мїтреј, доныг-ѳ-нѳ вузалїн Рыжкотѳ?

— Го ветымыныс!

— Зев-тајнѳ донтѳг?

— Таво-ѳд абу зев дѳнаѳѳ вѳвјасыд, оз ѳетны унжыксѳ.

— Мыј те сѳран... ѳѳ-тај Мїгїт-Мїшлѳн кыкгоыг вузалѳмаѳѳ... Сылѳн-нѳ мїжан-дїнын вѳв-ѳмѳј—нѳмѳд-ѳд... Кодлы-нѳ егкѳ вузалїнсѳ?

— Пїнѳмсалы.

Татї сорнїтїсны гѳзја, гѳтырсѳ пѳрјѳдлїс Мїтреј. Сегге четчїс да кѳсѳѳ пет-кѳблны гѳтырыслы вѳв вузалѳмыг бѳстѳм ѳѳмсѳ. ѳѳї ѳептѳ сујїлїс кїсѳ, мѳѳѳ, кѳјмѳѳѳ—став ѳепсѳ гурјїс, сѳмын табак кѳшѳл да їзтѳг-кынѳї нїнѳм ез сур. Мїтрејѳс зев јона шѳгѳдїс. Чѳлаѳыс саѳмїсны да кутїсны батыслыг кѳлач да кампет корны:

— Бѳѳ, батѳ, кампеттѳ вајїн ен,—јуалѳ вїт арѳса нывкаыс.

— Кѳјачтѳ, батѳ вај,—бѳрдїг-тырјї корѳ кујїм арѳса пїыс:

Став пѳкмѳльлаыс четчыштїс Јер-Мїтрејлѳн јурыс. Некеыѳ мѳвп-вылѳ оз вермы ускѳдны кытѳѳ воштїс ѳѳм кѳшѳлсѳ. Чужѳм-вывгыс быѳн вежгїс повѳѳ-мысла. Гѳтырыс каѳалїс повѳѳмтѳ да јуалѳ:

— Мыј-нѳ те ташѳм гажтѳм талун?

— Лаңт, Парас, те нїнѳм он тѳд,—скѳбра-коѳ шуїс вѳча.—ѳвгїс, тыдалѳ, став олѳмѳј мѳнам.—Мїтреј јурсѳ ѳшѳдїс пызан-вылѳ да друг бѳрдѳїс.

— Мыјнѳ, мыј текѳд лѳї,—кутїс јуагны гѳтырыс.

— ѳвгїс мїжан олѳмным. Вѳлѳс вузалї. Гѳмсѳ вїѳны ег куж.

— Вај, те тѳлкѳн вїстав, мыј сеѳѳмыс лѳї,—повѳѳмѳн јуалїс гѳтырыс.—

Кѳнї гѳмыд?

— Воштыгї! Вѳв вузалѳмгыд гѳмсѳ туж-вылас ставсѳ воштї. Унмовгысѳма...

Гусалїсны,—нѳшта јона бѳрдѳїс, гѳтырыс да чѳлаѳыс шѳш.

Герга-Степанлы жал лѳї ѳетны кокнїа сурѳм ѳѳмтѳ Јер-Мїтрејлы.

„Звер“.

Пöрыг пöлö паччöр-вылыг
Ез-нын летчыв дыр.
Öнi вадор-муö мунö,
Бефда, зöриг-тыр.

Сiктыс ставыс сетчö мунö:
Бабей, пöрыг, том...
Вадор-мусö трактор гөрö,—
Ветлö помыг-пом.

Воiс пöлö вадор-муö,
Сiнсö вогтiс пош,
Бефсö муас гујiс, öшјiс,
Возö зургiс тош.

Шынөн чушкö, ачыс кöртыг,
Мусö гөрö „Звер“,
Бöргыс плугсö квајтöс кыскö—
Оз-тај вöв-моз вөр.

Ештiс гөрöм, трактор мунiс,—
Ез-тај кöсјы дыр.
Пöрыг пöлö сетчö колi,
Јурас мөвпыс тыр.

—Со-i дiвö тајö лоi...
Квајт вöв-пыфди уж,
Ез-i шöјтчыв, ез-i лолышт,
Вöчiс öтi суц.

Сiзкö тајö „Зверыд“ вермас
Кыскыны быдтор,
Музöм оз-i тöдлы сiјö,
Ужалас кöт кор.

Тащöм олöм менам немын
Ез-жö чaјтлыв морт,
Тацнад дыш-i кувныд лоi,
Оз ков меным горт.

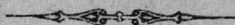
Воміца вігём.

Парасковја баба варов—
Булгё-болгё пыр:
Мед-тё сурас сылы кывзыг
Вігтавлас лунтыр.
Керка-пыщкёс ез-нін мыгкыв
Тёлыг кујім-ноль;
Кор-но ештас, ужыс уна—
Кывнас бул да бол.
Олан вежёс ставыс тыріс:
Естён гыр да вор;
Тані піла, сені пыріз,
Сен-жё понлён „шор“.
Јурсё сынавы оз вевјав—
Быггё рака-поз;
Чужём-кісё оз-і мыгкыв—
Абу мыгган доз.
Ачыс сегга век-жё ојгё
Була-болгігтыр:
—Мыјнё, Марё, мекёд лоі:
Льокыг лудё ныр.
Лудё сінмёј, лудё плешкёј,
Лудё гёгёр јаж.
То-но мышкёс кодкё куртчіс—
Нолы гыжышт, вай.
Тажё вігём, вомчалёмён
Льок морт сетіс мем.
Часлы, шонді пукгём-бёрын
Сота шырлыг гён.
Оз-кё отсав сіјё меным—
Пычка лягё вір;
Гёвџа сетчё кујім-нолыг,
Сегга содта гір.
Ставсё сіјёс пункта дозјё,
дозсё нуа чёв.
Карта-сајын ме мољтва
Лыџа уна пёв.

Сегса дозсö кi гуг швачка—
 Стенö гета —гым!..
 Бергöдчывтöг гортö пыра,
 Ог-i вогтлы сiн.

* * *

Ме-ног, Парö, теныд колö
 Кузжык вöснi нör...
 Он-ö перыджыка секи
 Ас-гөгöрыд вөр.

Сук-Парма.

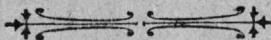
* * *

Шондi зарнiөн ывласö коjö,
 Ешкiн волсагö му-вылын веж.
 Лунтöv арга jог пöлыштö воjö,
 Лунтöv ышмöма чельад-моз—кеж!
 Вужөр му-вылыг ытваөн мунис,
 Некөн шондiыг он адзы саж;
 Öзjö, ломтыгö би-пурjөн луныс,
 Ловзö, зорзалö гөрд плагөн маj.
 Јенеж кылöдö кымөр мед-бөрja,
 Помтöm сариз-моз лöзалö, сöз.
 Саdмис, вундалö ежа вуж гөрja—
 Көз-жö, кад бурещ, выл олөм көз!
 Зыкгö, гыалö сынöдын маjлөн—
 Гажа тулыслөн ловзöдан гор.
 Кыскö гож-саjыг звөн шы тöv вайлö,
 Бөрja бөрдөм-шы, тувсов гаж сор.
 Тулыс југөрөн пемыдсö соjö,
 Вежö олөмлыг сöдасөм еж.
 Лунтöv арга jог пöлыштö воjö,
 Лунтöv ышмöма чельад-моз—кеж!..

Кыа кыптіс.

Асыввыгсаң кыа кыптіс,
Јара ворсө зарні рөм.
Ывлавылыс ставыс југдіс,
Бытө чукөр—зарні гөм.
Воқсө суріс керөс-бокө...
Бі-моз ставыс қірдалө.
Көклөн гөлөс кылө-көкө...
Ңебыд лунтөв пөһалө.
Гөгөр кылө жыжлөн ғылөм:
Ҷольгө рада ічөт шор.
Вежгө јөзлөн мувыв олөм—
Кылө выль олөмлөн гор.
Угөм турун ловғөм јурсө
Лептө, петө зарні луд.
Ҷөрө... ічөт корнас ворсө,
Тырмө сетчө сылөн шуд.
Зарні шонді јара шонтө,
Кокув муыс сетө вын.
Коқјас кызтө, туша лептө—
Мајбыр, абу ңебоғ кын.
Јылас—шмактас көјдыс віқө.
Шоныд. Кынмөмығ оз пов.
Көјдыс му-пағтала көқө
Шоныд, ңебыд лунвыв төв.
Лунығ-лунө быдмө-сукмө,
Оз вај лөкөс лысва-зер.
Лөкјас ңоңалөмығ коғмө—
Угө, сөмын өті кор.
Савкјы, савкјы, југыд шонді,
Став му-пағта рөмөн ворс!
Пағкыд садјөс југдөд, шонты,
Ставсө лөксө костғыс боғт!

Тувсов војё.

(Челылы лыфган тор).

дыша-пырыг шонди летчө,
Жал-пыр колё тувсов лун.
Нөжжөн ывла-вылыс пемдө...
Он-нын палөд секи ун.

Јујас, расјас быдөн вевтјө
Ульов рөма шоныд ру.
Тувсов војё мед-жө шөјтчас
Мијан муса Коми му.

Сыктив јуным ру-пыр шлывгө
Лөһа. Абу өти гы.

Гон-дорган со муртса кылө
Тувсов шорлөн зөлгөм шы.

Ставыс чөскыд унмөн шөјтчө,

Гөгөр быдлаын зик чөв.

Сөмын пулыг вөрөдыштө

Корсө тувсов һебыд төв.

Асыв-возын шонди петө,

Бара садмө Коми му.

Расјас, јујас вылыг кыптө

Тувсов жежыд шоныд ру.

Сандрик-Јогор.

* * *

Ме сывны богта
вөр-ва горөн:
кыз шувгө төвјыв
пемыд вөр,
кыз зулкјө бафјыв
вадор-пөлөн
кор быгјөн кигтө
Ежва шөр.

Мед менам кывзас
гортув олыг,
рыт рөмдан-гөгөр
ичөт чој;
мед ајлы-мамлы
зола вокөј
чинтас тајөн
арга вој.

КРИТИКА

Иванович.

„Кулөмдинса бунт“.*

(Нубдинса Витторлөн пјеса комі јөз історіяыс, кујім торја, 8 картінаа).

Кулөмдинын 1842-43 воын вөвлөмтор-јылыс медвоқ вөлі гижө-маөг Вөлөгда губернаувса газетө XIX немын бөрја војаснас. Гижөмасө сетчө вөлі В. Куңгин (земствоын ужалыс), Е. Турјев гижөдјас-куза. Турјевсө вөлі щөктылөма сы-јылыс јуагны кулөмдинса крестаналыс да гижны мірөвеј судда М-н.

Вөвлөмторјыс, кыв-мөдөн висталөмөн, тащөм. Г. Ö. Кіпрушов Кулөмдин сиктын старөстаалігас лотајтөма кассагыс гөмсө 3000 шайт. Сіјөс сүјөма щөщ вот-пыфди крестаналы (недөімка-тујө да мукөд-пөлөс рөскөдјас-тујө). Вотыс зев вылө кајөма. Вотсө Кіпрушов јуөртө скөд-вылын. Крестана дөзмөмаөг. Сы-вөсна лыбөма бунт. Бунтгыс крестанасө, ферт, чорыда мыждісны.

В. Ö. Савін (Нубдинса Виттор) аслас воқкывјын гижө: менампө пјесаыс торјөдөма кујім пельө: а) мы-вөсна лоі бунтыс; б) бунт мунөмыс; в) бунтсө пөдтөмыс. Ортсыладорганыс пјесасө гижыгыс вөчөма В. Куңгин гижөдјас-серті.

Архивјасын Кулөмдинса бунт-јылыс гижөдјасыс абуөг. В. Ö. Савін-ордын вөлөма сөмын Куңгинлөн гижөдјасыс. ферт, сіјө зев еща. Сы-вөсна зев ыжыд ответственност водө тајө ужас (бунт-јывгыс гижөмас) бөстгыс-вылө, дај щөктө вөлі гөгөрбок төдмөдны өніја јөзсө мы-вөсна бунтыс кыптылөма.

Помкасө бунт кыптылөмыслыс (збыль помкасө) колө вөлі төдмавны јешщө-һін сы-понда, мыј Куңгин (стаффасө газетас гижыгыс) да Турјев гижлісны бунт-јывгыс медбөрја војасас XIX немын. Налы-өд колө вөлі гижны сы-јылыс ас-ногнаныс, аслыныс (не пролетариат-нога мөвлалөмјаслы) колөм-вылө.

Налөн гижөдјасыс петкөдлөны тани сөмын өтітор помкајас (причина)-пігыс—сөм лотајтөм-јывгыс. ферт, тајө ыжыд тор, сөмын оз-на қоңнас петкөдлы, мыјла бунтыс лөбма. Мыјла-нө шығісны крестанаыс 23 шайт 40 ур вот-вөснаыс? Мукөдлаын-өд секи сыыгна унжык вөвлі вотыс, сөмын крестанаыс мыјлакө ез кыпөдчыв-

*) Горһитөм-вылө. Тани Ивановіч бөстө пјесасө өті-бокған—кущөма Нубдинса Виттор кужөма петкөдлыны помкасө бунтыслыс. Мі корам лыффысјасөс гижны ассыныс мөвлјасөс пјеса-јылыс—кыті өмбл, кыті мыјөн бур.

Редактсіја.

лыны. Вочакывсö та-вылö Куңгин оз сет (оз сет сijö вочакывсö-і мукöдторјас-вылö), дај ез і вермы сетнысö.

Тажö бунтыс історіја-бокгаң—ыжыдтор. Колö јонжыка мөв-пыштлыны да буржыка төдмавны мукöд-сікас, (а ңе бунт-јывгыс сöмын) сек-дырга гижöдјас, кодјас вігталöны економіка-бокгаң да політіка-бокгаң крестанаыслыг олöмсö.

Олöмыс секі вöлі тащöм. Сijö каднас (1800-1861 војасын) Россіјаын кутісны быдмыны капиталізм элементјас, содны карјасын олыг јöз. Сіктса овмöсын вöвлывлі гырыг топавлөмјас, сiңі воғö. Вöлөгдаса губерңаын, дај Сыктывкарса уездын сещöм-жö вöлі. Мі-кө віғөдлам секга (1860-вога) статістікалыг лыдпасјассö ремеслöјас-јылыг, пабрік-заводјас-јылыг, вузагöм-јылыг, скöт віғöм-

„Кулөмдінса бунт“-пјесаыг којмөд картіна: вежöны гөлвөаөс.

јылыг да сiң воғö, адғам—овмöсыс вель јона кыптис секі. Міјан заводјас (шуам, Нувчiмса да мукöд) кутісны-нiн кущöмкө да кущöмкө влiјанңе вöчны уездувса овмöс мунöмыс-вылö.

Сы-кадын Сыктывкарса уездын унаыг вöвлiны зев омöл уро-жајјас, секі техникаыс да культураыс улын вöвлi-да, крестанаыс ез кужны вермагнысö сещöмторјыскöд. Сiңкө, Кiпрушов - код-јöзид вермісны вынгавны-озырмыны крестанаөс експлоатiрујтöмөн, медбур віғмујассö аслыс богталөмөн. Та-вöсна-і, ферт, лөі, Кiпрушов-кодјасыдлөн вермагöмыс мукöд крестанаыскöд.

Крестана гөллуныдлөн подувыс (основа) со мыјын: еща віғму, ужалöмыс вöлі медјонасö тылајасөн, кытчö колö вöлі зев уна вын пуктыны. Нажеткајас ез вöвны (зверкујас вузалөм-кынғi). Сiңкө, сіктса овмöсыдлөн вузöсыс вöлі зев еща (низка товарность сель-

ского хозяйства). Крестанасö секі (Ніколај I-j-дырјі) госуларствоса влаглөн сiстемаыс зоннас вöлі јöртö, топöдö.

...Зырянина уже чаще стали требовать в волость, его общественные обязанности умножились и стали разнообразнее. Интересы охотника-промышленника (? I.) из лесов и болот переносились в деревню.. сосредотачиваясь около „земли“ и понемногу заплетаясь здесь в неразрешимый узел противоречий с экономическими и хозяйственными вопросами.“ (В. Ф. Попов, „История земской школы и первоначального народного образования в Устьсысольском уезде“, отдел „Положение народно-хозяйственной жизни в доземский период“).

Крестанаыс, ферт, вöлі зiлöны петны ташöм јöрмöм - увгыс. Паныда сувтöмјасыс крестаналөн вöлісны уна-ногаöб: верміс лоны-і агнысö вiјöм, вöрö пышјöм да с. в.—векыда-кö шуны, најö вöлі сöмын агнысö дорјöны (оборонительная линия). Сы-кадö сiкт-јасын классјас-кост торјалöмыс оз-на вöлі сецöм јона тöдчы-да-крестаналөн кыпöдчыломјасыс вöлі щöщ мыјкö-мында јiтöма релi-гiјакöд.

Мiјан Комі област-пыщкын тајö бунтыс, ферт, вель јона сiн-мад ыбытчö. Сöмын ставроггiјаса крестана кыпöдчыломјас-серчi сiјö Шднас (Ніколај I-j саралан кадын) тајö бунтыс ез вöв сецöм тöдч^{ка}а. Колö индыны, тајö бунтыслөн муна-ногыс (формы) ез вöв ан в Роггiјаса крестана шыжöмјас муна-нога-коф. Куломдiнса бунт^{ста} нан-ногнас (форманас)—сöмын места-вывса бунт.

Муні меөн iндалöм помкајасыс лептiсны крестана-пöвсын дöz-мöмс^{Та} Сöмын колö вöлі крукагантор, ыныжыд јоткыштöм, мед ескö öзтыны сiјö дözмöмсö бунт-выјöч. Лышнеј вот сужöмыд і лоi öзта торнас крестанаöс.

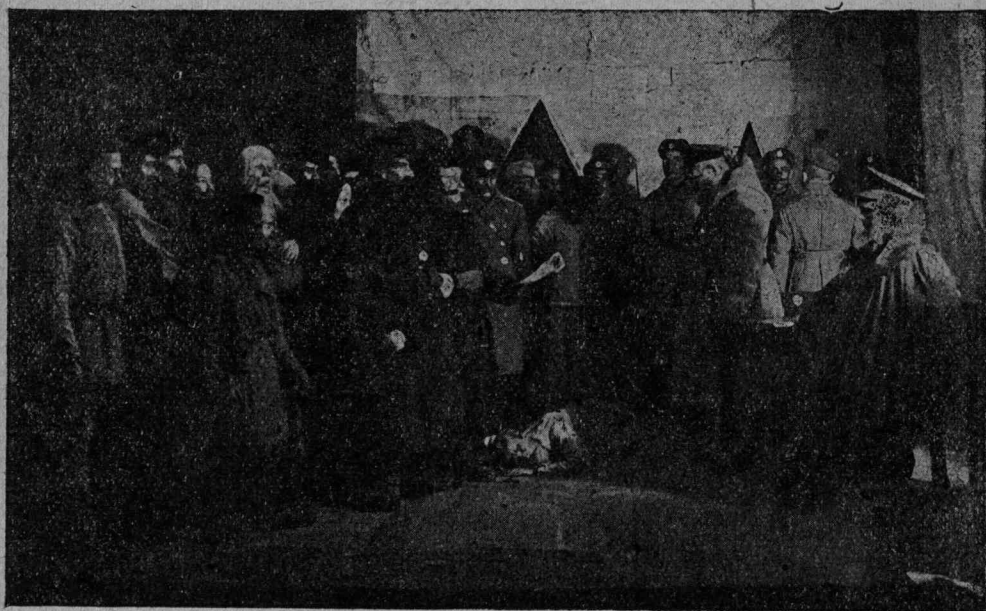
НВiжöдлам-кö „Куломдiнса бунт“ пјеса-вылö, војдöр колö тöд-мавны кущöма гiжыгыс аггыс көсјöмсö—помкасö бунтыслыс—вер-мöма петкöдлыны. Абу-ö сiјö ужын ыелучкiјас, сöмын веркөссö, ыпкыдiка петкöдломтор? В. Ö. Савiн бөгтöма гiжанторсö зев ыжыдöс. Сiјö зев бур. Пјесасö унаöнiн адзылісны стсена-вылыс. Вiжöдысјас быдөн мөвпыштлісны сы-куза. Мiјан мог—гöгөрвоны пјесаас художествоа кывјөн сужöм уна во-сајга лөмторсö да вöчны вывод: збыль-ö пјесасö пожö шуны iсторическејөн.

Медвоцза картiнаас вот пукталiгас Іваныс (пiсар) шуö: „ме чајта, сöкыд лөö мынтыны јöзыдлы“. Сегга ыкытыг-нын он адзы „мыјла сöкыд“. Сöмын Грiша iндылö (пјесасö вiжöдысјаслыс серамсö петкöдö): „ыжыдö-нö сiјö фенга кыч чöлкөвејыд“, ферт, тајö вочакывјассö-горнiјассö сiјö вiгталö, ас-вылас нафeјасö јона пуктö-да, сегга ас дурлун-вöснаыс-да. Сöмын кытыс бөгтны гөмсö мынтöм-вылас—колi-жö крестана горнiјас-костас тöдчыны. Крестанiныд-öд оз-жö шу: „ме ог мынты“ дај пом. Сiјö гöгөрвоö, сiдi вочавiзны оз поч, колö петкöдлыны, мыјла оз көсјы мынтынысö.

Мöд картiнаас крестаналыс кылан сöмын ташöм кывјас: „Ку-щöмкö права-öд ем-на-жö-і сы-вылö“. Танi тыдалö налөн ортыса өорнiјас права-јылыс, сегга „вiрјуыс“ да с. в. Татыс мi егö вер-

мөй адзыны нагаң вочакывсө, кушом-ногөнжык крестанаыс панысө сувтисны, кушом помка-вөсна (овмөс-бокгаң помка-вөсна) крестанаыс вөлі дөзмөмаөг сы-ыжда вот-вылас.

Кожмөд картінаыс (уна јөза стсена) бара-жө мјан јуалөм-вылө нінөм оз вјстав. Сені мунөны горнјас медаль-јылыг, Пөлікөс пу колодаө дорөм-јылыг, лыфөны ыждасө вотыслыг да с. в. Авторыс тані кушөмөн петкөдлөма крестаналыг паныд сувтан-ногсө, увгөмсө, горнөсө, старөстаөс вылыг бөрјөмсө. Тајө петкөдлө—автор крестаналыг бытсө ортсыла - бокгаңыс төдө. Сөмын мјан јуалөм-вылө вочакывјыс татыг оз-жө сур. Гашкө-инө сарлы шыөдчөмгыс мј адзам вочакывсө? Тані бара-жө гјжөмаөг сөмын права-јылыг. Пјесаас воҗҗа кујім картінагыс тыдалө нащальстволөн нөмкодагөмыс, крестанаыс оз вјставны помкасө мынтыны вермытөмыслыгда, сы-вөсна најө вермасны јонжыка-на топөдны крестанасө, оз төдмавны пыдыгаңжык ставсө. Налөн лозунгыс „нөјт нырвомас“—

„Кулөмдінса бунт“—пјесаыс квајтөд] картіна: крестанаыс розгайн нөјтгөн.

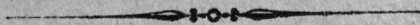
кокнөда олөмө пөртчө. Најө полөны, сөмын мед крестанаыс оз вөрчөдны најөс, а оз көсјыны төдмавны мыјла крестанаыс вермасны сещөмторсө вөчны. Крестанаыс сарлы норасөмын оз-жө сетны та-вылө вочакыв, сені бара-жө гјжөны сөмын 23 шайт 40 ур-јылыг, а пыдыгаңыс ставсө оз богтны. В. Ö. Савін гјжө: „Өтитор ме ассаң татчө сујі—сарлы прошеңње“(текст). Ме чайта ог зев өшыбітчы сіјөн: көнөвал Балын, ме думыг, омөльжыка-на сіјө прошеңњесө гјжліс (меыг-на „тешкода“). Архивас-кө тајө документыс ез вөв, авторыслы аслыс колі, секга економікаа олөм-гертөыс, шыөдчөмас вочакывсө сетны мјан јуалөм-вылө. Шыөдчөмас автор

сijöс ез сет. Лыффыны кутасны шыödчөмсö-da, вiçöдысjасыслөн герамыс петö, сещöм мөвпыштлытöг да кокнi вежөрөн гiжöма сijöс. Сенi индöма ыжыд вот-вылö, сöмын бара-на колöма, мыjла гöкыд вотыс. Көт кущöм гөгөрвотөм морт вöли сijö Балыныс, көт кызi сijö ортсыгаыс гiжiс, сöмын та-куза вочакывjыс шыödчöмас колi лоны. Бöрынсö лоөмторjасыс jөткыштöны-нын став воççасö бокö, сы-вöсна шыödчöмас çик-нын колi петкöдлыны: мыjла гöкыд вотыс да мыjла крестанаыс дöзмöмаөг (бöрынсö петкöдлыныс вöли оз-нын поç). Таыг ставгыс тыдалö, Савин абу гөгөрбок петкöдлöма мыjла чужiс бунтыс. Сijö бөгтöма сöмын бiкiнсö, кодыг öзjic „порокыс“, збыл-вылас мi егö вермöj адзыны бура став колана жуалöмjас-вылас вочакывсö.

Воçын мi индiм-нын, салдатjас локтöм-бöрас һекыг-нын вiдчыгыны вочакывсö мiжан жуалöм-вылö. Öнi мi кылам дорвыв „замолчать“, „мерзавец“, „бунтовщик“ да с. в. Тани ортсыгаыс картiнаыс петкöдлöма бура. Мi татыг адçам Нiколаj I-j-дырга нащальствосö, крестанаос топöдöмсö. Сöмын В. Ö. Савинлөн пjесаын бара-на тыдалö ортсыгаыс гiжöмыс, iсторija-бокгаыс һельучкiа гiжöмыс. Нагель сетö тащöм приказ: „все расходы по бунту возлагаются на крестьян“. Ферт, веккыда петкöдлöма сijö—крестаныныд сы-вылö вегiг i пiкнiтныс ез лыст. Сöмын мi егö вермöj тöдмавыны мыjла бунтыс лоi-да, сы-вöсна бытö тенид лоö сöгласiтчыны Кипрушовкöд, көт i зывек сijö вöчны, сөгга астö дорjыны, мөвпjаснымöс пöдтыны Грiшö шмонiтöмөн „Мынтанныд... Ыжыдö-нö сijö деңга... Нельамын чөлкөвеjыд-öd абу-на го чөлкөвеj“. Веккыда-кö шуны—таjö бунт-jывгыс, расправа-jывгыс мi адçим сöмын ортсыса тöдмалöм.

Ме тани ег сувтлы поснiжыкторjас-вылас. Меным вöли колö вjставны сöмын: Кулöмдинса бунтыс ыжыдлоөмтор Коми муын, сijö петкöдлö 1842-43 воjасса кадсö да iсторijасö комijаслыс. В. Ö. Савинлөн абу пыдыгаыс индöма, абу бура тöдмалöмөн петкöдлöма таjö лоөмторсö. Сijö сöмын вылыссö, веркөссö бөгтöма бунтыслыс. Сы-вöсна көт кущöм во пукты пjесаас бунтыслыс, öткөд лоö, нiнөм оз вежгы.

Художество-бокгаыс ме ог бөгтгы тани гiжны, сы-jылыс гiжасны мукöд.

Лыдды да мөвпала...

(Ордым 4-д №-куза).

Видчыган был „Ордым“ воом. Окота төдны был гижөдјас. Воис. Лыддан. Лебалан мөвпјаснад Коми му-куза. Лубујтчан коми мича герпасјасөн. Нимкодаган, адзан-кө бур гижөдјас, быдмөмсө том поетјаслыг. Мөвпјаснад мурган... лөгалан लोकник гижөдјас-вылө, частушкајасөн бумага марајтөм-вылө, поезјаын да литерату-раын барабанщикалөм-вылө.

Нинөм-і шуны, мед-воз төдмагыггө гырыгжык гижыг гижөдја-сөн. Кызкө вожжык најө гижөдјас-вылө угө тенад гинмыд... Сізі-жө-і өні, 4-өд № лыддыгөн.

Быд поет лыддыгјас мөвпјасын сувтө кушөмкө образөн. Ноб-динса Віттор гижө сізі, сы-јылыг, Ілля-Ваг—сізі, сы-јылыг, сізіво-зө. Быд лыддыг төдө—Тіма-Вең мед-јона ылавыв мичлунјас, гө-лөм кылөмјас-јылыг гижө. Быд гижыг гижөдыг кызкө ми пыр өт-жык мотивјас казалам. Ме ог көсјы шуны, мига, мөд-ног вермө лоны: оз. Олөмсө быд-морт ас-ногыс адзө, ас-ногыс „јуклалө“ олө-мыг интересјассө.

Унаыс овлө сізі—поет был гижөдјасас востө был „жырјас“ аслас гөлөмыг да аслас мөвпјас „коромінајасыг“: секјасө гижыг аггыс гижөдсамлунсө петкөдлө был, өніөз төдлытөм бокјасан. да-і секі образјасыс поетлөн лыддыг гін-возын оз вежгыны. Ми сөмын јонжыка кутам төдны, озырмө мјан төдөмным поет гижөдсамлун-јылыг.

Та-вөсна быд был „Ордымыг“ некушөм вежгөмјас он адзы. Лыддан, шуам, Ілля-Ваглыг был гижөдјас, да „образыс“ Ілля-Ваг-лөн колө важыс.

Овлө-і зик мөд-ногөн. Овлө сізі: лыддан кодлыгкө был гижөд да он вегіг төд гижыгсө, те гінвозын сувтө был гижыг, мөд морт, казалан был мотивјас.

Ме 4-өд номер „Ордымыг“ адзі уна вылтор. Ме мөвпала Іл-ля-Ваг был кывбурјас-јылыг.

Ілля-Ваг ставнымлы, уналы төдса. Морт еща горнитө, да уна вөчө; гырыг ужјас бергөдлө. Литератураын, сізі-жө, ыжыд шы вөч-төг ужалө, гижө. Гашкө, лыддыгыг јөз гін-возө гежөда-і углө... Сөмын поезјаыс сылөн јона интереснеј. Ілля-Ваг важыган ас-са-ма туј гінө—нуө. Овлывлө быд-ногыс: мукөд гижө да быдсөн тро-на-кылө, ылөз кылө, уна төдө. Мукөд гижө да колө кывзыны,

мед кывны сылыг мича мелодияжассо, радејтны сылыг поезиясо.
Борја гикас гижыыс—Ильа-Ваг.

Ми пыр Ильа-Вагос төдлим гөлөм кыпөдыг, воңо чуксалыг потөн. Сылөн пыр вөлі збој, ебөса, поезия. Сижос гежөда адқанкуш виңөдыгөн „философ-ногөн“ вескода виңөдыг мортөн. Аслас кывбурјасын пыр лөгнас „сотө“ сылы мустөмторјассө, талалө-пазөдө став пежсө. Быд сижыв-ебөснас мустөмтө, гижө-кө комі јөз важ нарті-тыгјас-јылыг. Сөмын зев гежөда, јандыгиг-тыр, кор-гурө петкөдлө вөлі аггыс радејтөмјас. Сылөн серпасјас сетөма зев сук краскаи. Јонжыка гижө аллегорияөн. Гинмад шыбытчө со кызі. Ывлалөн да комі јөзлөн олөмыс пыр „јитчөмаөг“: пемыд арга вој-јылыг гижө, а колө гөгөрвоны важга пікын, нартітөм-улын олөмсө комі јөзлыг.

Өні Ильа-Ваг абу зік важ-кофыс. Өні кылан сижө кывбурјасыг выл шыјас, выл мотивјас. Богтны-кө „Шојтчө тувсов вој“ (4-өд № „Ордымыг“), мыј сетыг адқан? Ильа Ваг сені соңертсајтө (виңөдө). Рамыңика, һебыдика, термагтөг вољсалө гин-воңад тувсов војлыг серпасјассө. Виңөдө. Нимкодагө.

„Пемыд. Абу коңув.
Шојтчө тувсов вој.
Лөңөм. Ветлыг шоч зев.
Муыс—өбд роч ној“.

Мыјнө кыскө поетос војнас ывла-вылө, кущөм колөмјас сылөн чужөмаөг? Көсјө мојд кывзыны. Војсө щөктө мојдны. Полө сөмын, мед гөлөмсө оз дојд. Мыј-јылыг-нө щөктө мојднысө?

„Вына јөзлыг вылөм,
Вескыд тышлыг гор.
Жужыд өблөм кылөм—
Мојд мен ташөм тор!“

Каңалан: муңөма мортыд. Гөгөр лөң. Корө мојд. Көсјө шојтчыны. Весиг тыш да жужыд гөлөм-кылөмјас пөрөмаөг мојдө, көсјө адзыны мојдыг. Сөмын кылө-на јөлаыс воңа Ильа-Ваглөн: көсјө кывны тышлыг гор, вына јөзлыг вылөм, көт ескө-і ачыс абу-нын вына, оз-нын важ-моз вынөд мукөд јөзөс.

Поет соңертсајтөгөн мышкас (мыјла мышкас?) потлөма јенеж, чардыштөма, гымыштөма, зермөма. Сегга

„Көбіс. Абу коңув.
Муыс—өбд роч ној.
Кущ-моз шывгө воңө
Чујмөм тувсов вој“.

Сеңөм-кымын выл шыјас кылан-і мөд кывбурыс—„Пилөн пі“

* * *

Важыган-нын вөлі каңалөма, історіяын, револутсия эпохасө, кор олөмыс ыжыд төв-моз өдјөн мунө, кор олөмыс зев өдјө вежласө, кор төрыт абу талункоф, а талун оз ло аскі-коф, кор јөз-костса олөмыс петө важ велалөм кыркөщјасыг, а выл олөмыс озна адзы аггыс кыркөщјассө, тајө кадјасө літератураын јонжыка гижөны кывбурөн. Тајө-і гөгөрвоана. Өті-кө, ташөм эпохасө олө-

мыс зев нервней, ставыс термагö ödjönжык вiгтавны-вöчны ас-колöмјас-герті, jözlön колöмјасыс да мөвпјасыс јона суктöмаөг. Гiжыг коргö эпоха-гiкаса формајас аслыс гiжны: тајö кадјасö мед-бур гiжны кывбурöн, сы-дiнö унжык гiжыгсö кыскö. Мөд-кö: лiтe-ратура петкöдлö олöм, а олöмыс прозаöн гiжны оз сет материалсö, буржык шуны: вывтi уна сетö. Револуцiја кадјасö став олöмыс нöв-моз лебö, ставыс ödjö вежгö, зев ödjö вежлагöны мортјасыс, олöмас вывтi уна „тiпыс“, тiпјасыс поснaлöны... Прозаöн гiжны колö „лöнжык“ олöм. Кор олöмыс кыркöщјасас пырöма, кор „крiста-лизiрујчöмаөг“ тiпјасыс, сöмын секi гiжыг вермас велöдны (тöд-мавны) олöмсö да петкöдлыны сiјöс. Тајö кадјасö, та-вöсна, ун-жык прозаöн гiжыгыс гiжö важ, колöм олöм-јылыг.

Таг-кö, гөгөрвоана, мыјла öнiöз мијан гiжiсны пöштi öтi кыв-бурјас. ßерт, комiлön, вöлины-i мукöд прiчинaјас: лiтeратура вöли том да кывбурöн гiжöм-вылын велöдчiсны гiжыгјас лөгöдны лiтe-ратурасö. Јуалам: кущöм гiжыг, кущöм jözlön ез заводiт гiжны кывбургаң? Таңи кағалам мөдтор: кывбур медга радејтан форма гiжны том гiжыгјаслы. Та-кынғi, ßерт, кывбурыд пыр колö мед-га совершенней лiтeратура формаöн. Мед бура гiжны кывбур, колö лоны таланта гiжыгöн тајö форманас, дај јона колö уғавны кывбур технiка-вылын. Көғ кывбур кажiтчö медкокнi формаöн, сiјö медга сöкыд форма. Та-вöсна унжык гiжыгыс регыд вешјöны кывбур-дорыг.

Öнiöз комi гiжыгјас јонжыкасö гiжiсны кывбурјас. Сöмын öт-ка-öтка морт јонжыка аггыс гiжöдгамлунсö пыкö проза-вылö (iчöt Иван).—Бөрја војас јона вежгiсны. Выл олöм јона-нiн јонмiс. Лоiс „лöнжык“. Jöз-костса олöм адғiс аггыс кыркöщјасö... Выл олöм чужтiс выл jöзјасöс, выл колöмјасöн, выл мөвпјасöн. Сöмын важ олöмыс пыр-на петiтчö, тышкагö. Тајö ставсö колö петкöдлыны. Колöны паскыджык да куғжык полотнајас. Кывбур-пыщкын уна-лы лоiс зескыд гiжны.

Чужö нағöнiк-i комi проза. Пыр щöкыджыка заводiтöны гiж-ны прозаöн. Быд кывлön быд формаöн гiжiгöн, емөг аслас аслыс-гама средствојас вөрғöдны лыдғыглыг емотсiјaјассö, котыртны сылыг мөвпјассö, колан-ногсö. Комi гiжыгјас велалiсны-нiн гiжны кывбур. Вын-вылын-нiн уналön сулалö гiжан технiкаыс. Адғам выл формајас коргöм. Сöмын прозаöн омöла-на кужöны гiжны. Лоö-на кiмаласöн мунны, корсны тужјас. Мијан гырыгжык гiжыг-јасыс ставныс поетјас. Тiма-Вең гiжлö кор-гурö прозаöн, да-i секi „аслыс оз веж“, пыр колö поетön: сылön прозаыс поезiја сöмöса.

Öнiöз Н.-Вiттор ез-жö гiжлы прозаöн. Öнi со-i 4-öd № „Ор-дымыг“ адғам сылыг вiгт—„Олöм-тујвеж“. Бур, бур! Поғö егкö вöли-i војдöр кағавны зöлаңиқ „уклон“ проза-бердö, сöмын öнi, тыдалö, збылыг көсјыгö шыбöльчыны прозалаң. Ме-думыг, Вiттор-лön емөг кужöмјас олöм петкöдлыны. Кокнiа шмонiтöмыс, колö

чайтны, кутас јона отсавны сылы бура гижны. Кутам видчыгны выл гижодјас. Оні-кежлө виқодлам „Олөм-тујвеж“-вылө.

Тажө вигтыс, зоннас-кө богтны, колө шуны, том комі прозалы бур гижөдөн. Гижө зев лөгыд да бур комі кывјөн. Вывті-нын бура төдө горнісө нывбабајаслыг. Көт ескө көн-гурө Н-Виттор-і „чотө“, сөмын он-кө кут крукагны посні нелучкијасө, колө индыны Витторлыг тпјассө петкөдлыны кужөм. Абу гинвоқгыс воштөма-і посні „вијјас“ комі олөмыг.

Уна комі морт өніөз-на радејтө кужтөг шапитчыны роч кывјөн. Морт роч кывсө оз төд, а кыкө кывлас кушөмкө роч кыв-да, пөштө быд кыв-бөрын „лөдсалө“ тајө роч кывнас. „Геројыс“ вигтас, вузагыс Спіра, помга, мыј оз шу, ставсө помалө „беспользно“ кывјөн, ферт, унжыкыссө не местаө шуөмөн. Öтi сөмын кыв, а те-воқө сувтөдө тпсө зоннас! да-і гурөсыс вигтыслөн јона кола-на өніја кадлы.

Н-Виттор петкөдлө выл олөм чужөм. Кызi Нила-Палад, нывбабајас-костын ужалыг, кутас уж нуны јөз-костын, велөдны выл олөмө, котыртны коперативјасө да кыз паныд сувтас частнеј вузагыс Спіра. Татыгаң-і „гартчө“ став вигтыс. Вигтыс көсјө петкөдлыны выла-важа олөм-костын тышкаөмсө, да сiјөн бур. Ме сөмын ог чайт, мыј мијан муын мунө сещөм јог (Виттор петкөдлөм-коф) тыш. Мијан унжык вөлөгтас весіг абу частнеј вузагыс. А вигт-гертіыс почө чайтны, мыј мијан емөг зев гырыг вузагысјас, нуоны зев ыжыд тыш коперативјаскөд. Кызкө гурөсыс абу зев характернеј Комі мулы.

Ферт, Н-Виттор—револютсiјалөн гижыс. Сiјө оз вермы „тубыртчыны“ Комі му-вывса олөмөн. Та-вөсна-жө гашкө-і богтө унжыкыссө гурөссө гижны роч да украина літератураыс. Роч гурөсјассө „сөзөдө“ комі олөм-пыр да унжыкыссө сылөн гижөдјасыс зев матын сулалөны комі олөм-бердас.

Кушөм-жө нелучкијас емөг „Олөм-тујвежын“? Ме-думыс, Виттор кужтөг заводітөма вигтсө гижны. Сiјө вунөдөма со мыј: көт, шуам, учонејјас да гижыгјас—кыкнанныс велөдөны олөм, сөмын најө оз өтi-ногөн петкөдлыны олөмсө. Налөн ужалан көлујыс абу өткоф. А Виттор вигтсө заводітө гижны економіст-ногөн. Олөм кыптөм фон-кө колө вөлі сетны, колө мөдногжык, література кывјөн вигтавны-гижны.

Сегга, ме-думыс, Н-Виттор көн-гурө неуна содталөма. Весіг кызкө сөкыд гөгөрвонысө. Купеч-пі Лгонт көсјө гөтрагны Öпiм-вылө. Öпiмыс „мыјкө ырјанітө“—оз мун. Батыс пуктас улчiматум, меd виқөпыртөз вөлі гөтрагөма. Лгонт шуө: „Оз-кө бурөн мун, лоқөдыс стервоос кыскам!“ Лiбө:

„Ме, батө, гөтов, көт өні-жө Öпiмтө жургiөдыс кыскыны!“ Кызкө тајө абу ескана. Абу збыль. Оз тазі овлы олөмын. Тані фальша нотајас кылөны. Гижыс вермас шуны: да-өд Лгонтыс јөјнігө-прөсуж морт. Јөј морт, гашкө-і, вермас нылөс жургiөдыс кыскөмөн

гөтрагны, сөмын гижыгыс оз бура петкөдлы, мыј Лөгонтис јөј. Поџо чайтны, та-куџа мөдногөн. Батыс абу јөј морт: вежөра да нажан. Мыјла-нө-инө көсјө вогтыны мөд лавка да көџајиннас, жура-лыснас Лөгонтөс пуктыны? Јөј мортөс? Оз көртаггы...

Спіра полө лавка тупкыгөмыг. Вогтасны-кө-пө коператівтө, некод оз кут сылыг богтагны. Вісталө ас-полөмјас-јылыг семјаис-лы. Јөгін-нылыс шүө:

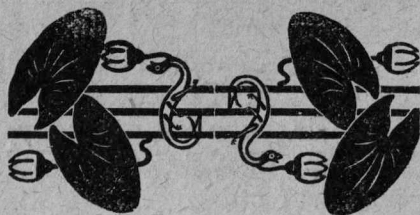
— Секи-нө, батө, кыз сегга ме кута овныс? Міча платтөјасөј-кө менам оз лоны, коді менө-і коралас? Öнi-жө сіқкө колө верөс-сајө мунны, бөрті некод оз богт сегга-да „ендөм-нылөн“ кутасны менө нiмтыны...

Ныв вермас, гашкө, тақи ачыс мөвпавны, сөмын өдва-кө та-щөм горні вермас мунны. Кықкө он ақыв Комі мугыс тащөм нывјассө. Алі-нө тајө бара јөј?

Лыдфыг-кө оз кут ескыны, оз кут ақыны вескыдлунсө, доныс вошө гижөдыслөн, көџ кущөм бура ескө абу гижөма-да.

* * *

Емөг мукөд лөгыд гижөдјас (Ічөт-Іванлөн, Шыладорса Міш-лөн), візјалөны журын мукөд мөвпјас, сөмын өнi-кежлө овлас.

Комі гіжыгјас-пөвсын.

Выл - Паш.

Содтам да велөдам комі гіжыгјасөс.

(Литература журналјас лөзөм-жылыө).

Мукөд бурторјас лоөмјаскөд өтщөщ, Октабрса револүтсја чужтис комі художествао литература. Важөн-кө комі литературалы тујыс ез вөв, Октабрса револүтсја-бөрын, медга-нын автономјаа област лөсөдөм-бөрын, комі художествао литература кутис воглавны воэлан гырыс воковјасөн.

Војдөр-кө мијан вөвлі кык-кујим гіжыс, өні дасјасөн-нын позө лыффыны најөс. Револүтсја чужтис был том гіжыгјасөс, јөз-пыщкын культура кыпөдысјасөс. Унаөн том гіжыгјас-пыщкыс сетөны-нын бур комі гіжөдјас, унаөн тајө ңеыжыд каднас воковтисны воэө.

Коміөн гіжыгјас пыр-өтарө содөны.

Быдлун „Ордым“—журналө да „Комі комсомол“—газетө вооны кывбурјас да вистјас. Ферт, унжыкыс-на гіжалөны жеба, техника-бокгаңыс лөгыдтөма.

Том гіжыгјас петкөдлөны был-нога ужсө гиктјаслыс, гіжөны өнија могјассө олөмө пөртөм-жылыс. Редактсјалы унжык гіжөдсө лоө вөлі колны сізі. Öтi-кө—журнал-газетјасад став гіжөдјасыс оз төрны (став воөм гіжөдсө-кө печатајтны, „Ордымтө“ лоас лөңны кык таыждаөс); мөд-кө—уна гіжөд-на оз тујны печатнеј журнал-ад лөзөм-вылас. Лөзтөм гіжөдыс мијан ставыс пырө архивө. А кыт-чөкө-кө сіјө вөлі пасјөма (гіжөма, лөзөма), секи бурыс тыдавныжык кутис. Та-вөсна, өтi-кө, мөд-кө, мед содөны гіжыгјас, велөдчисны најө регыджык, мијан мог—корғны кушөмкө туј, мед ескө гіжны бостгысјас вермісны кытчөкө гіжны, гіжан гамнысө асгыныс бур-мөдны-паскөдны.

Өні быд вөлөгтын, быд школа-бердын-нын емөс стенө өшөдан газетјас. Көн-сүрө (Педтехникумын, Совпартшколаын, Помөсдинса ШКМ-ын да мукөдлаын) лөзөны кісаң гіжөм комі художествао литература журналјас. Тащөм журналјассө чужтисны, ферт, гіжны-бостгысјас, кодјас велөдчөны гіжнысө сіјө журналјас-пырыс. Ве-кыда-кө шуны, тащөм журналјасыд јона отсалөны гіжны-бостгыс-јаслы.

На-пыр гіжны-бостгысјас өтүв бурмөдөны асгыныс гіжангам-нысө. На-пыр најө петкөдлөны, кодi өдјөжык гаммө буржыка гіжны,

быдөн адзёны—мыјла регыджык гижыгыс мукөд-герті кыптө. Литература - кружоқјас - вылын колө быд номер журналыслыс крїтїкујтны.

Танї мї жеңыдїка көсјам төдмөдны „Ордым“-журнал лыддыгјасөс „Подув-вөр“-нїма кїөн гїжөм журналөн, кодөс лезөны Помөсдїнса ШКМ-ын велөдчыгјас-пыщкыс да Помөсдїн вөлөгтса гїжны-богтгыгјас. Мїјан-ордын ем налөн медвозза номерыс (лезөма 1929 вога јанвар төлыгын). Журналыс көт-ї медвозза номер-на, колө шуны—гїжны-богтгыгјас кужөмөн сужөмаөг сетчө гїжөдјассө дај ортсыгаңыс (гїжөмыс, герпасјасыс) лөгыд журналыс. Сенї гїжөма (кывбурјасөн да вїгтјасөн) ставмувывса олөм-јылыс, гражданскеј војна-јылыс, кер лезөм-јылыс, культпоход-јылыс, гөрд арміја-јылыс, комї јөз олөм-ужалөм-јылыс да с. в. Технїка бокгаңыс, дерт, унжык гїжөдыс-на абу шылыдөг, сөмын таыс сївїтны најөс оз поз. Тајө журнал-пырыс гїжны-богтгыгјас велөдчөны буржыкасө гїжны.

Помөсдїнса том гїжыгјасөс мї ошкам тащөм богтгөмгыс. Чајтам, најө асланыс журнал-пыр быдтасны выль бур гїжыгјасөс. Сїјө журналас емөг-нїн асланыс буржыка гїжыгјас: К. Ігнатов, Вильвїгтор, Матрос-пї, Третьаков да мукөд. Најө вел бур гїжөдјас-нїн сетөны журналас. Танї мї ставнас ваяөдлам К. Ігнатовлыс „Подув-вөр“-пїјанлы гїжөм кывбурсө:

Пармаын војтөлыс шуҗлалө, кылө,
 Пїскөдчө зев уна во.
 Мыјла-кө нораа ас-мөвпнас ылө—
 Оз-ө-ө лөктор сен ло.
 Пујасыс быдмөны гырыгөг, куҗөг,
 Оз адзы јывсө морт сїн;
 Кызтаыс повҗөдлө—сывтырја кызөг,
 Он сывјышт налыс те дїн.
 На-костын быдмїсны поснїдїк козјас,
 Шаргїсны корјаснас пыр.
 Сөмын-тај на-дїнө шондїлөн југөр
 Ез вермы пырнысө дыр.
 Вөр-папта шөјтїсны быдгама зверјас,
 Коргїсны сојансө сөг.
 Гылісны нораа лебачјас-кајјас,
 Ез овны лаңтөмөн вег.
 Овлїсны жугыла немнысө сїзі.
 Ез төдны код ваяө бур.
 Сөмын век шөггытөг, пу-јылыс—пу-јылө
 Четчалїс лөзов збој ур.
 Лөгыда сетөні сїјө сек олїс,
 Пу-јылын кїллыс пыр кол.
 Унаыс ас позјас шоча зев волїс
 Уҗыштны гөд пемыд вој.

Сы-кадö кыккока эс чомјас оліс,
 Мөвпаліс чорыда дум:
 Гашкө-нө эверјасыг сiјö сек поліс;
 Гашкө-нө шог вöлі лун.

Олöмыс војасөн он тöдлы колö,
 Вежөрмө мортыслөн јур.
 Дыр-нын-өд му-вылын сiјö со олö—
 Уна-нын мөвпаліс бур.
 Пармаыг вөр тужöд мөдöдчiс суга,
 Воглалö воэлаңö пыр.
 Кытчökö крукасö—четчö-да угö...
 Сiз муніс јона-нын дыр.
 Регыд-нын мытчыгас шондiлөн југөр,
 Савкнiтас гөгөрбок сек.
 Көт ескö ачыс со јона-нын музiс—
 дугдывтөг воглалö век.
 Савкнiтiс бiзерөн пармаö југөр,
 дыр-мыгтi Октябрлөн, со!
 Чардбiөн өзјыштiс—сотчыны кутiс,—
 Сотчö-нын дасöтi во.
 Дöлалö куслытөг, зев јара өзjö.
 Пагкалö. Indö выль туж.
 Олöмнас веккөдлö—воэлаңö нуö,
 Став јöзсö нуö öтув.

дерт, поэö-на тајö гiжöдтö критикуютны быд-бокгаң. Сöмын колö шуны—гiжны-богтгыслөн тајö бур гiжöд.

К. Игнатовлөн гiжан гамыс ем, сöмын колö-на-жö велöдчыны-а. Мукöдыслыг гiжöдјассö тани ог вайöдлöј, сöмын индам: тајö журналас петöм гiжöдјас-пыщкас вель уна гiжöдјас поэö лыдфыны-нын тужанаөн (ногсаөн). Мi чајтам, „Подув-вөр“ журнал кутас нöшта-на бурмыны - пагкавны, велöдны гiжны - богтгысјасöс. Сiјö журнал-бердас öтувтчöмөн, сетчö гiжöмөн, бур гiжысјасöс тöдмалöмөн—помöсдинса гiжны-богтгысјас вермасны ыжыд отсөг сетны аслыныс, бур мiча гiжöдјас—jöзыслы.

Тајö журнал-јывгыс ме пасјi сы-вöсна, мед ескö комi художествоа лiтература кружокјас, гiжны-богтгысјас, школајасын велöдчысјас кутiсны-жö леэны тащöм журналјассö. Öткымын школајас ескö леэоны-нын-да, сöмын сiјö еща-на. Быд лiтературнеј кружоклы, школалы колö леэны кiөн гiжöм комi художествоа лiтература журнал. КАПП-са шленјаслөн да том гiжысјаслөн колö өтсавны выль-нога веккөдлыны сiјөн. Сöмын секi мi вермам збожыка шуны:

Jöz-пыщкыг ыль көйдыс көзыгъяс петисны,
 Воjтырлы гижөд-пыр унатор сетисны.
 Пондисны чуксавны jözös
 Вогтыны ыль тужö öзöс. *)

Прольетаріат-нога комі гижыгъяс ассотсіатсіаын.

— КАПП правленъе шуис ошкыны (поддержать) Комі нига лезан инлыг тсентрö шыöдчөмсö РСФСР-са Совнаркомлыг индөм художествоа чітература-вылө гонорарлыг ыждасö чінтөм-могыс.

— КАПП-лыг конферентсіа таво оз көсжны чукөртлыны. Сыпыфдi шуисны гожөмнас вөчлыны Сыктывкарын олыг комі гижыгъяслыг совешщанъе, көні горнитны комі література-жылыг (вога лыдпасјас вөчны сы-куза).

— Воjвыв крајса АПП Оргбјурокөд јігчөм-куза шуөма ыстыны сетчө пігмө.

— Коміөн гижан-ног да дефісјас-жылыг горнитөм-куза шуөма вөчлыны КАПП-са шленјаслыг, өтвылыг Обоноса метод бјурокөд да журнал-газетјасын ужалыгјаскөд, совешщанъе.

— Богтисны КАПП-са шленö Комі Пермак гижыгөс—Ф. Г. Тараканов да Гт. Ал. Стартсев јортјасөс.

Медбур комі пјессајас-вылө конкурс нуөдан сроксö нуужөдöма.

Воjтырöс велөдан Комі областувса јукөд вогтыліс 1928 вога декабр 15-д лунга 1929 вога мај 1-д лунöз конкурс комі пјессајас-вылө.

Срок тыран лун-кежлас пјессајассö зев-на еща ыстисны-да, сроксö конкурсыслыг лоі нуужөдны август 1-өд лунöз. Комі гижыг воjтырлы колö богтгыны тајö уж-бердас да пјессајассö ыстыны Обоно ним-вылө.

Условјеис важыс колö, вічөд „Југыд туж“—газет—1928 вога декабр 20 лунга 174-өд нумер.

КАПП-са шленјаслы та-куза ыстөма торја јуөртөм.

Воjтырöс велөдан Комі областувса јукөд.

*) Тајö статъасö гижөм-бөрын воис „Подув-вөр“ журналыслөн мөд номерыс. Сіјö јешщö-нын буржык быд-бокгаъ. Локтан номерын „Ордымын“ бара сетам сы-вылө отзыв. Корам мукөд література-кружокјасöс ыставлыны мјанö көн лезөм журналјассö отзыв сетөм-вылө.

Лыддөй художествоа література.

Төдмәсөй роч классікјаскөд.

Локтө шоныд кад—тулыс да гожөм. Јөзөс кутас кыскыны керкајасыг ывла-
вылө. Гожөмјасын јөз-костса уж өіктјасын, карјасын, заводјас-вылын пөштө зік-
өз куслө. Сіјөс нүдөбны медгасө төлынжык. Сіктјасын гөран-көқан кад, севга
страда—зев уна кадсө бөгтөны крөгтаналыг гожөмын. Ферт, крөгтанандлөн ов-
лывлө-і прөст-кадјас, шуам, праҗныкјас, зера повөдфа. Робочөјјас да служашчөј-
јас гожөмлаңын петасны отпускјасө. Совпартшколаын, педтехныкумын, сельхозтех-
ныкумын, мөд шупөда школајасын, быдгама-өікас курсјас-вылын велөдчөјјас пе-
тасны гөжга каныкулјас-вылө. Прөст кадсө вөшөрө кольөбдны, ферт, оз ков.
Колө бура шөјтчыны, мед ескө чукөртны вын локтан төв-кежлө. Шөјтчигас щөщ-і
велөдчыны, сөмын велөдчөмыс мед оз вөлі торк бура шөјтчөмыслы.

Прөст кадјасө колө лыддөны
художествоа література. Тащөм лыд-
дөмөн лыддөјјаслөн вөжөрыс пагкалө, сіјө
ассыс културасө лептө. Он ло бур комсомолец,
велөдчыг, совет уж-вылын ужалыг, он ло кул-
тураа морт, он-кө лыддөны художествоа літера-
тура, он төд роч классікјасөс, өнїја роч проле-
тариат-нога гіжыгјасөс да мед бур комї гіжөд-
јасөс.

Сіктјасын художествоа література абу-на
тырмымөн. Шуам, ем Пушкинлөн ыгајас, абу
Гоголлөн, лібө ыкодыслөн абу, а ем, шуам,
Короленколөн ыгајас. Сы-понда лоө танї худо-
жествоа літератураөн інтересүгчыг комї вој-
тырөс чүдөдны лыддөны мыј сурас танї гіж-
өм ыгајасыг. Танї мї гіжам, кущөм вистјас,
кывбурјас, роман колі ескө лыддөны важја
роч классікјаслыг. Локтан стаҗтајасын гіжам,
кущөм ыгајас колө лыддөны өнїја роч да комї
гіжыгјаслыг.

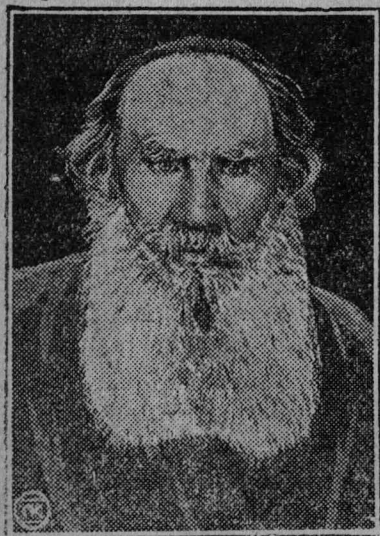
М. Горкіј.

Уна гіжыг вөлі, да-і өнї ем, роч літератураын. Уна пөбө кітөма роч літе-
ратура јонмөдөм-вылын. Гашкө, сурс гіжыгјас-пөвсыг севга-і петісны медга мїча
да југыд овјас: Пушкин, Гогол, Горкіј да мукөд. Медга југыд ыма роч гіжыгјас-
лыг мї танї-і висталам, кущөм налөн емөс мед-бур гіжөдјасыс. Асланыс бур гіж-
өдјас-пондаыс тајө гіжыгјас лоісны зев төдсаөб уна мільон јөзлы.

Мї танї огө кутөј сорытны, кущөм сіјө гіжыг вөлі, кущөм классјасыг пе-
тіс, мыј-јылыгжык гіжис. Сөмын мї гөтам куш ыга өпісок мед-бур роч гіжыгјас-
лыг.

Лыддөј кущөм сурас роч художествоа література тащөм классікјаслыг:
Пушкин: „Евгений Онегин“, „Капитанская дочка“, „Дубровский“, „Медный
всадник“, „Борис Годунов“, „Скупой рыцарь“.

- Грибоедов: „Горе от ума“.
- Лермонтов: „Герой нашего времени“, „Купец Калашников“, „Мцыри“, „Демон“.
- Гоголь: „Мертвые души“, „Ревизор“, „Тарас бульба“, „Ссора Ивана Ивановича с Иваном Никифоровичем“, „Женитьба“, „Шинель“.
- Тургенев: „Рудин“, „Записки охотника“, „Накануне“, „Дворянское гнездо“, „Отцы и дети“, „Дым“, „Новь“, „Муму“, „Призраки“, „Первая любовь“.
- Достоевский: „Записки из мертвого дома“, „Преступление и наказание“, „Бесы“, „Братья Карамазовы“.
- Некрасовые лифддй кывбурјас: „Собрание стихотворений“ — лезьма ГІЗ 1927 воын.

Л. Н. Толстой.

Островский: „Свои люди—сочтемся“, „Доходное место“, „Гроза“, „Лес“,

Лев Толстой: „Севастопольские рассказы“, „Война и мир“, „Анна Каренина“, „Власть тьмы“, „Воскресение“.

Салтыков-Щедрин. „Господа Головлевы“, „Пошехонская старина“, „Сказки“, „История одного города“, „Современная идиллия“,

Глеб Успенский. „Разорение“, „Чудак-барин“, „Власть земли“, „Овца без стада“, „Крестьянин и крестьянский труд“.

Чехов. „Степь“, „Палата № 6“, „Дом с мезонином“, „Учитель словесности“, „Ионыч“, „Случай из практики“, „По делам службы“, „Моя жизнь“, „Мужики“, „Новая дача“, „В враге“, „Человек в футляре“, „Вишневый сад“.

В. Короленко. „Сон Макара“, „В дурном обществе“, „Яшка“, „Река играет“, Сібырса вігтјас: „Убивец“, „Ат-Даван“, „Государевы ямщики“, „Мороз“, „Сказание о Флоре“, „Не страшное“, „Слепой музыкант“, „Парадокс“, „Без языка“, „История моего современника“ Дом № 13“, „Бытовое явление“, „Отошедшие“.

Гончаров. „Фрегат „Паллада“, „Обломов“, „Обрыв“.

М. Горький. „Фома Гордеев“, „Мещане“, „На дне“, „Мать“, „Исповедь“, „Городок Окуров“, „Хозяин“, „Детство“, „В людях“, „Мои университеты“, „Дело Артамоновых“, „Враги“.

Тайё, поць шуны, мед бур гїждјас роч класікјаслөн. Тайёјас-пөвсыг тани лоас индыны, мед лыффысны медвоз ташём класікјасёс: Гогольёс, Салтыковёс, Некрасовёс, Короленкоёс, Чеховёс да Горькийёс. Сөгса поць лыффыны Успенскийёс, Гончаровёс, Пушкинёс, Грибоедовёс, Островскийёс. Мед-бөрас лыфддй Тургеневёс, Достоевскийёс да Толстойёс.

Сөветсө тайёс сетам сы-понда, мед комі селкорјас, велөдчыөјас, служашејјас, робочејјас-да, гөгөрвоисны тайё ныгајассө. Мөдар-бокван-кө вічөдны, шуам, Горькийлөн гїждјасыс інманажык ужалыс јөзлы. Толстойлыс өбкыджык лыффынысө, сылөн гїждјасыс петкөдлөны озыр јөзлыс олас-ногсө, гїждө сурөсјасыс мунөны револютсіјалы паныд. Форма-бокван-кө, ферт, Толстойлөн гїждјасыс бурөс, форма-понда-і лөб Толстойсө лыффыны.

дерт, мукöдыс кöнкö шуасны, тајö нигајассö-пö некөр лыдфынысö. Дерт, тазтö сорнитны оз ков. Кöсјöмыд-кö ем, прöст кадыд нигајастö лыдфыныд век сурас, да-і нигајастö адған. Луныг-лунö, тöлыгыг-тöлыгö, воыг-воö колö лыдфыны быдсама-сикас художествоа література.

Medea жона художествоа літературадн колö тöдманы коміөн гіжыгјаслы, КАПП-са шленјаслы. Роч художествоа література тöдтөг оз вермы лоны бур комі гіжыг. Сіјö оз вермы вынöдны комі художествоа література, оз вермы перјыны выль формајас, бөгтны выль мөвпјас. Роч художествоа літературадн тöдмөм-пыр мі вермам кокніжыка кыпöдны асыным культура.

Преміјас мед-бур комі гіжөдјас-вылө.

Med бөгтөдны комі гіжыгјасöс уж-вылө, колан воö Комі Обісполкомлөн презідіумыс шуис лөсөдны быд вога фонд (500 шайт) мед-бур комі гіжөдјас премірујтөм-вылө. Комі автономіјалы 8 во тырөм-куза, Обісполкомлөн презідіум, КАПП правленье корөм-серті шуис өетны преміјас тащөм комі художествоа гіжөдјас-вылө:

„Кулөм дінса/бунт“ пјеса-вылө. Ноб дінса Вітторлөн. гіжөма тајö пјесасö Кулөмдінын 1842-23-d војасын вөвлөм бунт-јылыг.

Тащөм гіжөдыс, коді петкөдлө художествоа кывјөн Комі жöз історіјаын вөвлөмтор-јылыг, өті. Сөгга пјесаыс пролетаріат ідеологіја-бокгаң тујана. Леқöма 1928 воын. — Медвога преміја—150 шайт.

„Тріпан-Вас“ вігт-вылө. Гіжіс Тіма-Вен Чісталов. Бөгтөма ыжыд вігтыг герпасторјас (вігтсö көсјö гіжны). Сурөсыс Комі областын гражданскеј војна-јылыг (1919 во), шыгјалөм-јылыг. Гіжөдыс зев художествоа, психологіјаа гіжөд, петкөдлөма комі ужалыг крестәнінөс. Леқöма 1929 воын. Мөд преміја—110 шайт.

„Јон тыш“ повест-вылө. Гіжіс Ічөт-Іван. (Сажін Іван Івановіч). Сурөссö бөгтөма гражданскеј војна-дыргаөс, гіжөма збылыг вөвлөмтор-јылыг. Пролетаріат ідеологіја-бокгаң шогманаөн гіжөма Леқöма 1927 воын. Мөд преміја-жө—110 шайт.

„Галө-Мікулај“ кывбур - вылө. Гіжіс Біја-өгыр. (Чупров Јаков Івановіч). Јаранјаслөн мојдкыв. Зік өті тащөм художествоа гіжөдыс јаранјас олөм-јылыг комі кыв-вылын. (Сы-вөсна-і премірујтөма). Леқöма „Ордым“ - журналын, 1928 вога 6-öd №-ын. Кож-мөд преміја—80 шайт.

„Гемук“ („Ордым“, 1928 вога 3-öd №), „Вын“ („Ордым“, 1928 вога 11-12-d №) да „Калым“ („Ордым“ 1929 вога 4-d №) вігтјас-вылө. Гіжіс Ілівапыс (Пыстін Ілла Івановіч), гіжны бөгтыглы.

Преміјасө сөгтөма, вігтјасас сурөссö кужөма бөгтны сотсіалізм течан ужлы коланаөс-да (тајö петкөдлө—Ілівапыс кужө бөрјыны міјанлы колана сурөс). Нөлөд преміја—50 шайт.*)

*) Редактсіја „Ордымлөн“ корө лыдфыөјасөс гіжны журналö—кызі налы кажітчөны премірујтөм гіжөдјасыс: кыті мыјөн бур, кыті мыјөн омөль. Став гіжөмсö кутам леңны „Ордым“. Тајö нумерын леңам критика „Кулөмдіна бунт“ - вылө.

Цекпрос нуөддө художествоа гижөдјас-вылө конкурс.

Войтырөс југдөдыгјаслөн тсентрса профсојуз аслыс даc во тырөм-куча, шуис нуөдны конкурс медбур художествоа роч гижөдјас-вылө (романјас, повестјас, вiгтјас, пјесајас-вылө).

Гижөдјасыс мед вөли петкөдлөны ужсө, мөвпјассө, олөм-вы-лөмсө прогвешщенетсјаслыг револутсја кадгаыс; петкөдлыны өнiја сiктјасса школајасын велөдыгјасөс сотсиализм стрөјитан ужын, выль олөм-вөсна вермагөмын, совет влагтөс вынмөдөмын-дорјөмын.

Премiјајасыс лоасны тащөмөг: медвогза премiјаыс—1000 шajt, мөдыс—600 шajt, којмөдыс—300 шajt.

Печатајтан гижөдјасгыс (премiјасө гетасны көт оз) гетасны гонорар.

Журиас пырөны: Луначарскiј А. В. (председател), Кержентсев П. М., Мехоношина Л. А., Аплетин М. Я., Вигалок А. Я., Кипарисов Ф. В., Раскольников Ф. Ф., Гладков Ф. В., Фадејев А. А., Храмiн В. С., Переверзева М. П.

Гижөдјассө колө ыстыны Цекпросса культотделө (Москва, Дворец Труда, Солянка, 12). Конверт-вылас колө гижны: „На конкурс“. Гижөдас оз ков гижны нiмовсө, сөмын пасјыны девiз. Нiмовсө (девиэсө пасјөмөн-жө) колө ыстыны торја конвертөн.

„Ордым“ - журнал лыддыгјаслы.

Редактсја портфелын чукөрмiсны кымынкө вел гырыг вiгтјас. Сы-вөсна јуңса да јульса номерјас журналлыг леэам өтiлаын (9-10 печ. лiст), петас јул 25-өд лунын-гөгөр. Сыланкывјас леэома лөб августса номерын, өнi-кежлө најб еща-на воiсны-да.

Редактсја.

Челадлы лыдданјас.

Выл-Паш.

Міјанос вежыгјас.

Тувсовја ҳоріқон быдмөны најө...
Гөлөмјас һимкофөг мијан:
Гырыгөс вежыгјас петөны таяө—
Олөмлөн выль-нога пијан.
Виқөд, со мунөны туж-куға стројөн,
Сылөмыс гораа кылө.
Ставныс ҳик һимкофөг. Мунөны соөн...
Барабан јуралө ылө.
Челадлөн олөмөн чужөмныс өзјө.
Галстукныс сінјастө јорө.
Быдөнлөн сөллөмыс ужавны көсјө—
Бостчыны колан уҗ-дорө.
Быд уҗын отсөгјас зилөны сетны...
Том вірныс терыба ворсө.
Көсјөны гырыгөс вежыгө петһы:
„Пыр гөтов“—вомјасныс горзө.
Быдтамөј, рафејтам челадос бура.
Сетамөј налы бур мывкыд.
Секі-і мијанос вежыгыд гурас—
Ҳоріқон быдмыс том ныв-пі.
Тувсовја ҳоріқон быдмөны најө...
Гөлөмјас һимкофөг мијан:
Гырыгөс вежыгјас петөны таяө—
Олөмлөн выль-нога пијан.

Челасьлы.

Колö пионерын олö
Новлö галстук, „будь готов“.
Рытын частö клубö волö—
Кöт-і сормас, оз-тај пов.
Ворсны, сывны быд-ног кужö,
Льокөн челаськөд оз дур.
Ај-мамыслы газет лыдфö—
Med-пö налөн жүгдас жур.
Небос чукөртöма уна,
Нига сылөн быдса жаж,
Челасьјаслы празниклунö
Вöчлö уна-сікас гаж.
Кык-во сажын керка-пещкас
Вöлі öшөдöма „јен“.
Öні Колö сы-местаö
Лөгөдöма „Ленин“ стен“.

Тулысын.

Керка-дорын кылö
Зольгö јона шор.
Шондібанөј, бара
Кызлөн быдмö кор.
Шондi лунтыр сотö,
Луныс кущöм шаң.
Гортас оз-і воływ
Тащöм лунö Ваң!
Аттö, кущöм долыд—
Гөгөр гажа кад.
Тулыс-вылö гөлөм
Менам јона рад!

Вескыд туј-вылө.

Отарыг-кө кывзыштан—
Брунгө гора барабан,
Мөдарыг-кө кывзыштан—
Бум-бом кылө вичко звөн.

Мамө ыстө вичкоө,
Нөрјөн менө трөмитө,
Јенлы щөктө јурбитны,
Адөн менө повчөдлө.

Батө гинө мөдарө—
Щөктө мунны, школаө,
Воңыг вылөс вичталө,
Менгым гөлөм ыштөдө.

Школаө ме котөрта,
Ме-кофыс сен унаөн,
Велөдчам ми қолагань
Овны выль-ног—өтувјөн.

Уж-вылын ми чорыдөс,
Аскыв-вылын вескыдөс,
Пыңғи јенмөс ог пунктөј—
Вичкојасө ог мунөј.

Мітрук-Јан.

Ічөтк Викөлеј.

Тулысја қоріқ-моз
Васөлеј быдмө.
Ічмонь мам колькјөс-моз
Піјуксө төждө.

Піјукыс нөльөд ар
Тулыснас тыртө.
Пос-кузта шур да шар
Қолыгтыр жөртө.

Кіпөлас карандаш,
Моздорас нөга...
Кытчөкө пукгыштас:
—Мамө, ме гөжа...

Мамыслы радысла
Гөжөдсө нуө:
—Вічөдлы, мамө, вай—
Нөмкөда шуб.

Квајта-пи.

Ытва-дырји.

Свиңечкоф лөз кымөрјас вевтѣисны јенежсө зоннас. Лыбіс ыж-ыд төв. Гырыс зерөн мөдіс кітны пельсаыс-моз.

Неважөн-на ји-улыс петөма буалөмөн пузөма Ежва. „Өні ме ог сетчы некодлы, лок төвкөд венча,“ бытөкө ызгөмнас шуалө Ежва. Војбыд скөраліс, вежбыгјөн гөлагіс. Локыс шуфлалө војтөв. Јона венѣисны-мөда-мөдкөд најө. Шонді петан-дорыс лөңалісны, муѣисны. Лаңтіс Ежва. Војтөвкөд вермасігөн зөңнас гутыртчөма, пагкыда шлывгө, шылыда ісковтө Вој сарізө, ачыс сарізкоф—көн-кө-көнкө дөвјалөны пујаслөн туганјас.

Војтөв пышјіс кытчөкө лунвывлаң—ез сузгы выныс вермыны Ежваөс. Шыңитөв ывлаын. Со-і шонді нөжжөңік мытчысіс нумјалө-мөн-долыда петіс. Гөгөр сағміс. Зөлгөны-гылөны лебачјас.

Зер-улын көтагөм пујас, кысөоны шонділаң, лептөны јурнысө ылөжык. Сіктын баксөны мөсјас, жөңөны ыжјас, вөрөны војтыр.

Мікаль четчіс медвоз, чуксалө пісө, бабасө.

— Тырмас уңытө-һін! Четчы, Марпа! Колө воңжык гортыс петны. Четчы, піө! Верст дас-өд ковмас ва-паныд катны, ытва-дырјиыд регыдөн он во.

Чері-кыжан-көлуј Мікаллөн важөн-һін лөгөдөма. Пыж сіралө-ма. Пелыс-өпаснејјасыс ылөгө.

Шондіыс ылыңкоф-һін вөлі, кор Мікаль пыскөд вөрѣисны гортгыс.

— Ті сені відчыгөмөңжык ветлөј! Ытва-дырјиыд дыр-өкущөм-кө прітчалы суны,—төкөдө верөссө да пісө Марпа.

— Кущөмнө сетчө прітча суас, Марпа. Ог-өд сарізө мунөј. Ежва-вылад ме дас арөсгаң баткөд кыјгі, төда-һін ватө,—чөлөдө гөтырсө Мікаль.

Катөны аја-піа лөңалөм Ежва-куза. Мікаль пыж-бөжын кык лопта пелысөн сынө, пыс пукалө нырас да өпаснејјасөн сынө. дасвіт арөс пыслы тыріс таво. Гөкыд ужыс томыгаң пөртис сіјөс ыжыд мортө.

— Өні сөгга, Педөр, Ежваыд вердас-һін мјанөс черінад. Во-ам-да, пырыг-пыр ветельјастө пукталам, дај кулөмјасөн щөщ кыјам.

Луншөр-гөгөр воісны Ваң-Ваг віз-бердса керка-дінө. Сетыгаң Ежваыс гөгөртө ыжыд кыщылөн лунвывлаң. Ва-куза кыщың-сајө-згыс верстжын лөө, берегөд-кө—зев матын. Сіјө кыщыл-сајас-і сув-тісны кыжысјасыд. Кыјсісны сені шонді летчан-дорөзгыс. Ез вешөрө вош налөн луныс—уна сір да налім шеді кыжысјасы.

Важ-жө сөгга, Педөр, Ваң-Ваг керка-dopad вужам. Шондыс со уңны-нын лөбөдчө.

Течисны пыжө кыган-көлуј. Ва-көлујјас гөкыдөг. Пыжыс јона-код пукгис ваө. Сетчө-жө сөгга пондис төвчыгны. Педөр повчыс-код:

— Батө, вай тани узам! Төвчыгө со-а, пыжым зев пыдын пу-калө. Запасыс, виқөд, нөти ез кол.

— Нинөм, піө, нөжжөнйк төв-паныдсө вужам. Сын, вай, піө.

Мөдөдчисны. Педөр мыј вермө термасөмөн сынө. Сөмын-тај төлыд перыджык, отарө өдзө, лепталө васө, быгльөдлө ыжыд гыө. Ез уфитны аја-піа вужны лөң ваөд. Пыжныс вошлагны мөдис гы-јас-костөдыс.

— Батө, косам! Ог-өд воөј...

— Кыт-нын косан өні. Пыжтө бергөдны он вермы—путкыль-тас... Сын мыј верман. Воам, ен пов!—гөлөм сетө пыслы Микаль, ачыс егкө јона-нын кајитчө ва-вылад петөмгыд-da.

Педөрлөн сынөмыс нөти оз сод... Оз тырмы выныс воқсагны војтөвкөд, гырыг гыјаскөд. Ебөсыс қикөз-нын кутис бырны. Друг быгылтчис пывганкод гы, чагјөс-моз лептыштіс мыш-вылас пыж-тө, сөгга путкыльтіс. Микальөс зөвкнйтис сыв кујим-сајө. Педөр кут-чысис пыж-нырө. Гөгөр плавјалө кыган-көлуј. Педөр виқөдө гөгө-рыс повзөмөн. Сдук-мыгти мытчысис Микальлөн журыс.

— Педөр, отсав... Вөја... қикөз вөјны куті...

Педөр, мыјөн адқис батсө, пыр-жө пондис вартчыны—тојлавны сы-дінө пыжсө. дыркод тильсис Педөр. Микаль горзигтыр бара сунис. Кор мөдыссө мытчысис ваыс, пыж-бөжыс вөлі-нын сы-дінын. Сір-моз кабыртчис пыжад. Шојтчыштісны, лолыштісны аја-піа, лічму-ныштіс өблөмјасныс.

— Батө, ме вартча берегөзыс да котөртла вөр керка-дінөзыс. Сеган мөд пыжөн вола тела.

— Он-өд во, Педөр... Адқан кушөм гырыгөс гыјасыс ветлөны Вај, горзам, оз-ө кодкө кыв.

— Вонид егкө ме, батө, воа-da, сөмын текөд мед тани мыјкө оз ло-а. Кутчыс јонжыка пыжас, ен лөзгы... Горзөмтө оз кывны, төла-da,—медбөрја кывјассө шуигөн-нын Педөр вартчө вөлі берег-лан.

Тувсов ваыд көзыд. Кынмыны кутис Микаль. Чужөмыс лөзөдис. Кіјасыс тіралөны, муртса-муртса кутө пыжсө, нөшта-өд гыыс чап-јөдлө—тракјө пыжсө, вомаc васө сујө.

Педөр вартчө—гыыг-гыө вужө; дорвыв суналөмгыс тајкө пөдас. Мукөд кадын, лөң-дырјыд, кокныда вужавлө Ежватө. Өні јіа-ва, гыа, көмкот-пагкөмыс көтагөма—увлаң кыскө.

Садыс-нын кутис бырлагны Педөрлөн. „Лөгыд-жө егкө дугды-ны вартчөмгыс да нөжжө - нөжжө летчыны Ежва-пыдөсас“,—мөв-палө, аслас гінјасыс музөмысла тупкыгөны-нын. друг мөвп-вылас угі сылы бағыс—Пыркнытчис. Чукөртис медбөрја ебөссө... Регыд-

һин, регыд воас, матын-һин кыркөщыс... Ез-һин ачыс-а, гы-һин шыбытис Педөрөс кыркөщас. Кызкө-тај сувтис-жө; музөмла пыктөма кокјас, јонтөны кijas, зөрө, пөрыг пөллөн-моз, јурис. Водны ескө уыштны, шөјтчыштны...

Батыс бара төд-вылас уеі. „Мыј-нө ме вөча?.. Пөрыг морт вөјө Ежва-шөрын-а, ме шөјтчөм-јылыг куті мөвпавны“—визөдліс вавылө—батыс төкөтө тыдыштө, гыјас-костөдыс мытчагө пыжкөд.

— Ен пов, батө! Пырыг-пыр пыжөн локта, горөдіс став морөснас Педөр, сөгга котөртис виз пывган-дорө. Чужөмсө, кijasсө вiрөз дојдаліс вөр-пөвсөд котөртiгөн.

— Сені вөлөмаөг-һин чері кыјыгјас, бiјагөмаөг керка-дiнө, пугөны, шмонитөны, сералөны. друг ставныс лантисны,—чүјмисны... Пујас-сајыг мытчыөіс Педөр—паккөмыс ва, когаглөма, чужөмас вiрпасыс абу...

— Му-нө... ө... dj... ө пыжөн!.. Пыжным путкылтчiс!..—Котөртiг-мозыс шенагө кijasнас Педөр.

Чері кыјыгјас уккөдчисны пыж-дорө. Кујим зон, вергө-јөз, пукөісны да јөткыөісны ва-шөрлаң. Кыкөн сынөны, којмөд бөжалө. Јон сыныгјаснад тыртөм пыжыд гыгө-гыө төв-һылыдтө сөмын лебө. Педөрлөн пөгывыгыс тырмис-на выныс,—бергөдчыны да бөр котөртны. Гiн-возас сулалө Ежва-шөрын пыж да батыслөн јурис. Вадорө матыгмигөн кыліс батыслыг горзөмсө.

— Кутөј, вөјi... к.у...төј...

Кырыштіс сөлөмсө Педөрлыг:

— Петөма ебөссыс... Оз суны ловјөн.

— Вөјi... Пе—...дөр...

Пемдiс Педөрлөн гiнјасас... Шатовтчiс, сактөгыс уеі...

Микаль адзыліс, кызі Педөр воіс берөгө. Кывлис сылыг горөдөмсө. Адзыліс керкалаң котөртөмсө. „Педөр көт петіс“—мөвпыштіс сiјө. Тувсов ваыд көзид, паккөм увлаң кыскө, ебөссыс Микальлөн кутіс бырны? Војтөв өтарө өдзө. Гырыг гыјас пыж-вывті, Микаль-јур-вывті-һин ветлөны. Кутіс бергөдчыны јурис. Гiнјасыс пемдiсны. Кiјасыс лычалөны. Кутіс кажитчыны Микальы, мыј абу сiјө көзид ваын, Ежва шөрын, а шоныд паччөрын гортас кујлө... Ез казавлы Микаль, кызі ыжыд гы шыбытис сiјөс пыж-дiныг. Пала-лыштіс, кор ваыс вом-тырыс-һин вөлі пырөма. Пыркөйтчiс, көсјiс-на вартчыны пыжлаң. Чукөртiс мед-бөрја вынсө... Оз сынны кiјасыс, дубалөмаөг зiкөз. Кокјасыс кыскөны увлаң.

— Вөјi, кутөөј... Вөј-јi-i...—војтөлыс лебөдіс сылыг кывјассө.

Кылісны тајө горзөмсө пыжнад муныгјасыд. Овтыштісны чорыдчыка пелысјасөн, һөв-моз кутіс лебчыны пыжыс. Ез удит пөдтыны Ежваыд пөрыг черікыжыгөс. Том зонјас мырөдісны сылыг, панјисны Ежваөс, кыскісны Микальөс јурөіөдыс пыжө. Гiнјасыс сылөн куңсаөг, ачыс лөзөдөма зоннас.

— Ловја-ө, кулөма-бара?

— Кутчiс, Иван, пыжыд моз пөр!

— Відчыг, мед гыс оз путкылт. Лептісны Мікалӧс, шожӧс-моз, пыжӧ. Вегкӧдчісны кыркӧщлань.

— Біасны тани, али-нӧ керкаас нуам?

— Біагиг-костыс воам. Кут, Гемӧ, кокӧдыс.

Кыскісны Мікалӧс том-жӧз. Гӧкыдкоф вӧлі. Шорӧн визывтӧ пӧгныс... Воісны керка-дорӧ. Кыжыгјас песталӧмаӧг ыжыда бі.

Біпур-дорӧ пунктісны Мікалӧс. Рузмунӧмаӧг сојјасыс вајыгјас-лӧн, гӧлӧмјасныс четчӧны ортсӧ.

— Ловја-ӧ-нӧ—нокӧны, пӧртчӧдӧны Мікалӧс мужікјас.

— Ловзас, ловзас.

— Вајӧ, кӧкјассӧ ӧдјӧжык шонтӧј!

— Ез-ӧд омӧла кынмы, бура час оліс ваас.

— Кынмӧмысла і сафыс бырӧма мортыслӧн.

— Војжык качајтны колӧ,—кутісны качајтны... Мікалӧс ваӧн восӧдіс...

— Нолтӧ, кӧні тіјан щажныд? Кігтӧј кружкаӧ—јуктыштам. Гӧ-лӧмыс регыджык шоналас. Сінсӧ востӧ-нын.

— Кос паскӧм, кос-паскӧм регыджык вајӧј!

Асгыс паскӧмсӧ ӧшлӧј пывганас.

Пыдыгань лолыштіс Мікаль. Востіс сінјассӧ. Шоныд... Лӧгыд... Тӧд-вылас угі... Абу-нын ваын... Віжӧдліс гӧгӧр.

— Педӧр!.. Кӧн-нӧ Педӧрыс?!

Вӧлігті Педӧрыд дум-вылӧ угі војтырлы.

— Сбылыг, кӧн-нӧ Педӧрыс?!..

— Мунамӧј корғны.

Адзісны Педӧрӧс. Пујас-костын сафтӧгыс кујлӧ. Лептісны, вајісны пывган-дорӧ. Нещкісны вывгіс ва-кӧмкот-паскӧмсӧ.

— Батӧ... вӧјі...—бӧрдӧмӧн, сафыс петӧм-бӧрын шуіс Педӧр.

— Ловја батыд, ловја!

— Мі повзылім-нын, ловја-ӧ-нын, міга, те-а?

Кыкнаннысӧ, аја-піјаӧс, пыртісны шоныд керкаӧ. Водтӧдісны нар-вылӧ да тубралісны кущӧм-гурӧ паскӧмјасӧн.

Мӧдіс кігтны гырыг зер. Став јенежыс потлі—југһітліс чард бі. Медвојза тувсов гым јіркһітіс—пыдӧсӧзыс вӧржӧдліс ічӧтік вӧр-керкатӧ.

Кыжыгјас лӧналісны, музӧмаӧг лунја-ужгыс, рытја шог лоӧм-гыс-da... Пырісны керкаӧ, водалісны. Гӧлӧмјасныс быдӧнлӧн іна-сісны. Сӧмын војтӧв оз інаг—ыжыд шыӧн лажкӧдлӧ пујассӧ, гы-жӧдӧ Ежваӧс.

ТУЛЫС.

Луныг-лунѡ шондi жармѡ,
Бырѡ кымѡр јенежыѡ.
Ывла-вылын бара садмѡ.
Петѡ муыс лым-улыѡ.

Чужѡмбансѡ муыс вежѡ:
Петi кызпујаслѡн кор;
Кѡзыд тѡвлѡн вошi вужѡр—
Гѡгѡр жургѡ-мыгкѡ шор.

Шоныд. Лунвысгањ локтѡны
Турi, ѡѡѡг, уткајас.
Јујас, шорјас восвалѡны,
Ваѡн тырѡ кыркѡщјас.

Ывла-вылыс, бытѡ ѡерѡ—
Ставыс быдмѡ, паскалѡ.
Важ местаыѡ олѡм вѡрѡѡ,
Воѡлан ѡѡјѡ вослалѡ.

То, со, челаѡ чукѡртчѡмны—
Мача гудѡн ворсѡны.
То, со, ыжјас котралѡны—
Зев перыѡа јирѡны.

Пашња-вылын јѡз век соѡѡ,
Воiс гѡран-кѡѡан-каѡ.
Шондi југѡр муѡ водѡ...
Тулыс гажлы быдѡн рад.

Војт.

Челаѡјаслы.

Шондi, сынѡд, сѡстѡм ва—
Medбур другјас мијан.
Најѡ ыжыд вынѡн ми
ѡѡвiѡалун дѡрам.

Востѡј ѡшiњ паскыѡа,
Гожсај енѡ корѡј,
Морѡс-тырѡн сынѡдсѡ
Ас-пыщканыд кыскѡј,

Лыѡа-вылын ворсiг-моз
Шондi-воѡын пѡжѡј,
Вiзыв-ваын купајтчѡј,—
Здоровјѡ мед чѡжѡ.

Быдмѡј сѡвмѡј долыѡа,
Воѡын олѡм тiјан.
Шондi, сынѡд, сѡстѡм ва,
Medбур другјас мијан!

Пурјөн кывтөм.

Швач, швач, швач...—вигталёны гребјас пур-вылын. Вына сој-јас топыда кутёны кижын керјыг лөсалөм пелыс. Баыс быгъома, паскөдчөма, вылө кајөма кыркөщө. Луг-вылын тыдалёны ваын су-лалыг зорөд пиңјас. Пур-вылын кывтыгјаслы долыд: пукгөмаөгө би-дорө, коді куритчө, коді щаж јуө. Јенежгаң сотө тувсов шонді.

— Ежва маа-а-туш-ка, кы-лөд миј-анөс-да...—горөдiс кодкө сывны.

Пур-ывыгаң јөлаыс ва-куға јурөптiс зев ылөғ. Тајө пурјас-ыскөд кывтө Кардорө щөщ мијан Ваңук. Ныр-сајын тыдалёны керкајас—Ваңөлөн өіктыс; ва-дорын сулалө Гималөн керкаыс. Пур-ывыгаң тыдалө јөрын мујас гөрөм. Со карта-сај му-вылас Ваңө-лөн багыс гөрө. Сени-жө мөд гөрө. Коді бара... Гима али мамыс? Оз тыдав чужөмыс, сөмын жежыд чышјана.

— Часлы,—Ваңө богтiс гудөк. Гажаа кутiс кiсгыны „во сady-лы“—ворсөм.—Гима-і ем! Со, сувтiс, бергөдчiс пурјалаң да мөдiс вiғөдны. Ваңө лептiс шапкасө јургыс да шевкнiтiс кiнас... Јөрға-ныс жежыд чышјан кывтыштiс сынөдтi Гима кижын нөлыг. Гудөк-шыыс Ваңөлөн дыр јургiс ва-ывыса сынөдын, дыр-мыгтi сө-мын вөјi ныр-сајө...

Ју-куға луныг-луно ва кывтчөс луғгөны пурјас. Комi јөзлөн тағi колө тулысыс... Вадор өіктјасын том јөз рыт-помјасын пур-вылын кывтыг том јөзлы јара ворсөны гудөкөн, гажөдөны најөс. Пур-ывыгаң кылө гудөкјасөн-жө ворсөм да гораа ғылөм. Тағi овлө кывтiгөн. Недыр-мыгтi паракодјас прiстаңыг-прiстаңө колалөны Кардоргаң локтыг пурјагыс војтырөс. Уна-пөлөс гөгнiчјас тыдовт-чөны нопјасыг гортас пырөмөн щөщ: тајө мамлы, тајө Машуклы, тајө пиөјлы,—став гемјаыслы мыјкө да мыјкө ваясны.

Ваза - Мишö.

Пурјас кывтöны...

Југыд Ежваті,
сона Ежваті
Јуејас шывгöны
Увлаң, саріцлаң.
Матын, на-бөрсаң,
Пурјас кывтöны,
Јуејас туж-вылö
Најö вежгöны.
Пурјас мичабе,
Сера дорабе,
Бытöб чачајас
Поснi челафлөн.
Сенi гребјасыс
Нора зуртöны,
Ывла ворсöмлы
Сылöм содтöны.
Ежва ју-вылын
Гажа овны зев,
Оз ков минöмыс
Сенi шогсыны.
Шондi југöрнас
Гөгөр савкјалö,
Езыс ва-вылын
Синнас серöдчö.

Поснi черјас
Ежын ворсöны,
Аггыс долыдлун
Јöзлы кыскöны...
Öтi пур-помын
Машö пукалö,
Аггыс јурсiсö
Чуьнас малалö,
Небыдыника
Кöса гарталö,
Вöснi гөлöснас
Сылö-чувкјалö...
Гөлöс Машöлөн
Ылö горалö,
Ежва ју-вытi
Вөрлаң норалö...
Пурјас кывтöны,
Пурјас летчöны
Визыв Ежваті
Паккыд саріцлаң...
Комi ужалыс,
Керјас кылöдö,
Зiла бурмөдö
Аггыс олöмсö.

Миш. №: 5

Ответственный редактор: Н. П. Попов.

Редколлегия: { Савин, В. А.
Оботуров, И. И.

-25094

НЭЖКОМИ
1-1

Торја номерби ньбыяслы донис—50 ур.